

HE 129/2022 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta ja tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annettujen lakien kumoamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tulotietojärjestelmästä annettua lakia laajentamalla tiedonsaantiin oikeutettujen tiedon käyttäjien piiriä. Tulorekisterin tietoja voitaisiin nykyisten tiedon käyttäjien lisäksi luovuttaa Harmaan talouden selvitysyksikölle, Tullille, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukselle, Maahanmuuttovirastolle, oikeusaputoimistolle ja Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimistolle, yleiselle edunvalvojalle, haastemiehille ja poliisille näiden laissa säädettävien tehtävien hoitamista varten. Tietojen saantiin tulorekisteristä jo oikeutettujen työ- ja elinkeinotoimiston sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tiedonsaanti-oikeutta laajennettaisiin koskemaan niiden maahanmuuttohallinnon tehtävien hoitamiseen tarvittavia tietoja.

Kunnan ja kuntayhtymän oikeus saada tietoja tulorekisteristä niiltä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa hyvinvointialueille siirtyvien tehtävien hoitamista varten siirrettäisiin hyvinvointialueille.

Lisäksi ehdotetaan tarkennettavaksi lain säännöksiä tulorekisteriyksikön yhteistyöryhmän tehtävistä ja tulorekisteriyksikön raportointivelvoitteista sekä yhteistyöryhmän jäsenmäärästä ja kokoonpanosta.

Säädösteknisen selkeyttämisen vuoksi kaksi lakia tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta kumottaisiin ja sääntelytarve toteutettaisiin tulotietojärjestelmästä annetun lain erillisellä säännöksellä.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1.1.2023.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	3
2.1 Nykytila.....	3
2.1.1 Yleistä tulorekisteristä.....	3
2.1.2 Tietojen luovuttaminen tulorekisteristä.....	4
2.1.3 Tulotietojen tarve ja käyttö Harmaan talouden selvitysyksikössä	5
2.1.4 Tulotietojen tarve ja käyttö Tullissa.....	5
2.1.5 Tulotietojen tarve ja käyttö poliisitoimessa	7
2.1.6 Tulotietojen tarve ja käyttö maahanmuuttohallinnossa.....	8
2.1.7 Tulotietojen tarve ja käyttö oikeusaputoimistossa ja yleisen edunvalvojan toiminnassa.....	9
2.1.8 Tulotietojen tarve ja käyttö haastemieslain mukaisessa tiedonantotehtävässä.....	11
2.1.9 Tulotietojen tarve ja käyttö Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksessa	12
2.1.10 Kunnan ja kuntayhtymän oikeus saada tietoja tulorekisteristä	13
2.1.11 Tulorekisteriyksikön yhteistyöryhmän jäsenmäärä ja tehtävät	13
2.2 Nykytilan arviointi	14
2.2.1 Tiedon käyttäjien piirin laajentaminen.....	14
2.2.2 Tulorekisteriyksikön yhteistyöryhmän tehtävät ja jäsenmäärä	16
3 Tavoitteet.....	16
4 Keskeiset ehdotukset ja niiden vaikutukset	17
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	17
4.2 Ehdotusten EU-oikeudellinen arviointi.....	17
4.3 Pääasialliset vaikutukset.....	20
5 Lausuntopalaute.....	21
6 Säännöskohtaiset perustelut.....	22
6.1 Laki tulotietojärjestelmästä	22
6.2 Laki tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta annettujen lakien kumoamisesta.....	25
7 Voimaantulo	25
8 Suhde perustuslakiin ja säätämjärjestys	25
LAKIEHDOTUKSET	31
1. Laki tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta annetun lain ja tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain kumoamisesta.....	31
2. Laki tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta	32
LIITE	35
RINNAKKAISTEKSTI.....	35
2. Laki tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta	35

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Vuonna 2019 käyttöön otetusta tulorekisteristä säädetään tulotietojärjestelmästä annetussa laissa (53/2018). Lain keskeisimmät sääntelykokonaisuudet koskevat työnantajien ja muiden suoritusten maksajien ilmoittamien tietojen tallettamista tulotietojärjestelmään, ilmoittamismenettelyä ja tietojen luovuttamista tulorekisteristä niiden saantiin oikeutetuille tiedon käyttäjille säädettyihin käyttötarkoituksiin.

Tulorekisterin käyttöönoton alkuvaiheessa keskityttiin tiedon käyttäjien sellaisten olemassa olevien tiedonsaantioikeuksien toteuttamiseen tulorekisterin kautta, jotka kohdistuvat suoraan suoritusten maksajiin.

Tarkoituksena on ollut toteuttaa tulorekisterin kautta myös sellaisia tietojen käyttäjien tiedonsaantioikeuksia, jotka perustuvat tiedon käyttäjien oikeuteen saada tietoja toiselta tiedon käyttäjältä, useimmiten Verohallinnolta. Tällaisia eri viranomaisten välisiä tiedonsaantioikeuksia ei tulorekisterin perustamishankkeen yhteydessä vielä ollut mahdollista kattavasti selvittää eikä siirtää tällaisia tietovirtoja kattavasti tulorekisterin kautta toteutettaviksi.

Valtiovarainministeriö asetti 10.12.2020 hankkeen tulorekisteriin talletettujen tietojen hyödyntämiseksi uusissa käyttötarkoituksissa uusien tiedon käyttäjien toiminnassa. Hankkeen tavoitteena on mahdollistaa tietojen käyttö poliisin, Tullin, Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikön, maahanmuuttohallinnon, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen, jäljempänä *ARA*, sekä oikeusministeriön hallinnonalalle kuuluvien talous- ja velkaneuvonnan, julkisen oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan toiminnoissa. Hankkeen alkuperäistä toimikautta 1.1.–31.12.2021 jatkettiin 4.10.2021 päätöksellä VN/28006/2020 31.12.2022 asti hankkeen viivästettyä pääasiassa positiivisen luottotietorekisterin valmistelun vuoksi. Toimikauden jatkuessa uusien tiedon käyttäjien piiriin on lisätty haastemiehet.

Esitys on valmisteltu valtiovarainministeriössä yhteistyössä Tullin ja Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikön kanssa näiden tiedonsaantioikeuksien osalta, sisäministeriön kanssa poliisin ja maahanmuuttohallinnon osalta, ympäristöministeriön kanssa *ARA*:n osalta sekä oikeusministeriön kanssa talous- ja velkaneuvonnan, julkisen oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan samoin kuin haastemiesten osalta.

Esitysluonnoksesta on pyydetty lausunnot ehdotetuilta tiedon käyttäjätahoilta, esimiesministeriöiltä sekä Tietosuojavaltuutetun toimistolta.

Hallituksen esityksen tausta-aineisto on saatavilla osoitteessa [valtioneuvosto.fi/hankkeet_tunnuksella VM162:00/2021](https://valtioneuvosto.fi/hankkeet_tunnuksella_VM162:00/2021).

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Nykytila

2.1.1 Yleistä tulorekisteristä

Tulorekisterin käyttöönoton myötä siirryttiin reaaliaikaiseen ja palkanmaksukohtaiseen palkkatietojen keskitettyyn ilmoittamiseen tulorekisteriin, josta tiedot välittyvät tietojen käyttäjille käytettäväksi näiden laissa säädettyihin käyttötarkoituksiin.

Uudistus toteutettiin vaiheistetuksi koskien ensin palkkatuloja ja muita työnantajien ilmoittamia tietoja. Vuodesta 2021 lukien tulorekisteri laajennettiin koskemaan eläkkeitä sekä muita etuustuloja.

Tiedot ilmoitetaan keskitetysti yhteen kertaan ja yhdellä ilmoituksella tulorekisteriin, josta tietoja välitetään kaikkien tulorekisterin tietoja käyttävien tahojen tarpeisiin.

Tulorekisteriin talletetaan palkanmaksajan maksamista suorituksista ja muuna kuin rahana antamista eduista tulotietojärjestelmästä annetun lain 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen tulonsaajia koskevat tulotiedot ja muut tiedot, jotka suorituksen maksaja on momenteissa tarkoitettujen lakien nojalla velvollinen ilmoittamaan tiedon käyttäjille. Pykälän 2 momentissa mainitaan palkanmaksajan maksamista suorituksista ja antamista eduista talletettavat tiedot, jotka maksajan on momentin johdantolauseessa mainittujen verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) ja oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annetun lain (768/2016) säännösten nojalla ilmoitettava. Pykälän 3 momentissa säädetään palkanmaksajan maksamia tulorekisteriin talletettavia suorituksia koskevista tiedoista, joiden osalta velvollisuus ilmoittaa tiedot perustuu muuhun kuin verotusta koskevaan lainsäädäntöön.

Pykälän 5 ja 6 momenteissa säädetään etuudenmaksajan maksamia suorituksia koskevista tiedoista. Lain 7 §:ssä säädetään 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettuja työsuhteeseen tai muuhun palvelus- tai toimeksiantosuhteeseen liittyvistä täydentävistä tiedoista ja 8 §:ssä tulonsaajaa ja suorituksen maksajaa koskevista yksilöinti- ja yhteystiedoista. Lain 9 §:ssä säädetään tulotietojärjestelmään talletettavista muista tiedoista, joita ovat muun muassa pykälän 1 momentissa tarkoitettujen tietojen oikeellisuuden varmistamiseksi talletettavat väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetussa laissa (661/2009) tarkoitettujen tietojen Suomen kansalaisista ja Suomessa asuvista ulkomaalaisista.

Tulorekisteriin talletettaviin tietoihin ei sisälly luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/679 (yleinen tietosuojasetus), jäljempänä *tietosuojasetus*, 9 artiklassa tarkoitettuihin erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja.

Tulorekisteriin talletettavat tiedot on annettava tulotietojärjestelmää ylläpitävälle Tulorekisteriyksikölle. Lain 6 ja 8 §:ssä säädettyjen tietojen ilmoittaminen on pakollista ja 7 §:ssä säädettyjen tietojen ilmoittaminen vapaaehtoista. Tiedot on annettava sähköisesti, eräät tiedot voidaan erityisistä syistä antaa lomakkeella.

2.1.2 Tietojen luovuttaminen tulorekisteristä

Tietojen luovuttamisesta tulorekisteristä säädetään lain 5 luvussa. Sen 13 §:n 1 momentin mukaan tulotietojärjestelmää ylläpitävä Tulorekisteriyksikkö välittää ja luovuttaa tulorekisteriin talletettuja tietoja, jotka tiedon käyttäjä on salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä oikeutettu muun lain nojalla saamaan suorituksen maksajalta tai toiselta tiedon käyttäjältä momentin 1–25 kohdissa säädetuille käyttäjätahoille. Tietoluovutusten volyymin mitattuina suurimpia käyttäjätahoja ovat Verohallinto, työttömyyskassat, eläkelaitokset, Kansaneläkelaitos ja kunnat.

Tietoja luovutetaan tiedon käyttäjille 13 §:ssä säädettyihin tarkoituksiin. Ennen tietojen luovutuksen käynnistämistä Tulorekisteriyksikkö selvittää yhteistyössä tiedon käyttäjän kanssa, mitkä tulorekisteriin talletetuista tiedoista ovat sellaisia, jotka tiedon käyttäjällä on oikeus saada.

Lain 14 §:n mukaisesti tiedot välitetään ja luovutetaan tiedon käyttäjille sellaisina kuin ne on tulorekisteriin talletettu. Tietojen välitys toteutetaan koneellisesti tulotietojärjestelmään ennalta ohjelmoituja ja kutakin tulotietojärjestelmään talletettavaa tietoa koskevia käsittelysääntöjä noudattaen kullekin tiedon käyttäjälle laissa säädetyn tiedonsaantioikeuden mukaisesti.

2.1.3 Tulotietojen tarve ja käyttö Harmaan talouden selvitysyksikössä

Verohallinnossa olevasta Harmaan talouden selvitysyksiköstä, jäljempänä *selvitysyksikkö*, säädetään Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetussa laissa (1207/2010). Selvitysyksikön tehtävänä on lain 1 §:n mukaan edistää lain 2 §:ssä määritellyn harmaan talouden torjuntaa tuottamalla ja jakamalla tietoa harmaasta taloudesta ja sen torjunnasta sekä laatia viranomaisille velvoitteidenhoitoselvityksiä eri viranomaisten tehtävien tueksi. Tiedon tuottamis- ja jakamistehtävien tueksi selvitysyksikkö laatii lain 3 §:ssä tarkoitettuja ilmiöselvityksiä, joissa kuvataan harmaan talouden ilmiöitä ja harmaan talouden torjuntaa sekä näiden vaikutuksia yksilöimättä organisaatioita tai organisaatiohenkilöitä.

Ilmiöselvitysten laatimisessa käytetään laajasti eri viranomaisten rekistereiden tietoja. Esimerkiksi palkkatulojen ja etuustulojen tietoja käytetään jossain laajuudessa lähes kaikissa selvitysyksikön laatimissa ilmiöselvityksissä.

Vuodesta 2016 lähtien selvitysyksikkö on laatinut yli 400 ilmiöselvitystä.

Selvitysyksikön oikeudesta saada tietoja ilmiöselvityksiä varten säädetään lain 4 §:ssä. Sen mukaan selvitysyksiköllä on oikeus saada pyynnöstä salassapitovelvollisuuden estämättä viranomaiselta ilmiöselvityksen laatimiseksi välttämättömät tiedot pykälässä säädetystä henkilöstä ja organisaatiosta pykälässä säädetyssä laajuudessa. Selvitysyksikön oikeus saada tietoja ilmiöselvitysten laatimiseksi on laaja ja se kattaa esimerkiksi veroihin, lakisääteiseen eläke-, työtapaturma- ja työttömyysvakuuttamiseen sekä tullin perimiin maksuihin liittyviä velvoitteita ja niiden hoitamista kuvaavat tiedot.

Selvitysyksiköllä on lain 8 §:n nojalla oikeus käyttää Verohallinnon ja sen yksikön tietojärjestelmiä laissa säädettyjen tiedonsaantioikeuksien toteuttamiseksi.

2.1.4 Tulotietojen tarve ja käyttö Tullissa

Tullista säädetään Tullin hallinnosta annetussa laissa (960/2012). Sen 2 §:n mukaan Tullin tehtävänä on huolehtia tulliselvityksestä ja -verotuksesta, maahan tuotavien ja maasta vietävien tavaroiden ja ulkomaanliikenteen tullivalvonnasta, tullirikosten estämisestä ja paljastamisesta sekä muista tullitoimenpiteistä ja, sen mukaan kuin erikseen säädetään, toimittaa valmisteverotusta, arvonlisäverotusta ja muuta verotusta sekä suorittaa verovalvontaa ja tullirikosten esitutkintaa.

Tulli kantaa EU:n ulkopuolelta tuoduista tavaroista tulliveron sekä muut tullin kaltaiset verot ja maksut, tavaroiden maahantuonnin yhteydessä myös maahantuonnin arvonlisäveron yksityisiltä maahantuojilta sekä valmisteverot esimerkiksi silloin, kun tullivelka syntyy tuontisääntösten noudattamatta jättämisestä.

Rikostorjunnasta Tullissa annettua lakia (623/2015) sovelletaan Tullin tehtävinä oleviin toimiin tullirikosten estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja tullirikoksista epäiltyjen syytteen saamiseksi. Tullirikoksen selvittämisellä tarkoitetaan laissa tullirikoksen esitutkintaa. Esitutkintalain (805/2011) 2 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tulliviranomaiset ovat esitutkintaviranomaisia. Niiden esitutkintatoimivallasta säädetään rikostorjunnasta tullissa annetussa laissa,

jonka 1 luvun 4 §:n 2 momentin mukaan tullirikostorjunnan tullimiehellä on sama oikeus ryhtyä esitutkintalain mukaisiin tutkintatoimenpiteisiin ja käyttää pakkokeinolain (806/2011) mukaisia pakkokeinoja kuin poliisimiehellä poliisiviranomaisen suorittamassa esitutkinnassa, jollei laissa toisin säädetä. Tässä ominaisuudessa Tullin tehtäviin kuuluu myös muun muassa selvittää mahdollisuudet rikoksen johdosta tuomittavan rikoslain (39/1889) 10 luvussa säädetyn menettämisseuraamuksen täytäntöön panemiseksi, mikä esitutkintalain mukaan kuuluu esitutkinnassa selvittäviin asioihin, sekä menettämisseuraamuksen määrän määrittäminen osana esitutkintaa. Menettämisseuraamuksen selvittämisessä ja määrittämisessä selvitetään muun muassa rikoksella saatu hyöty ja ne henkilöt, jotka ovat rikoshyötyä saaneet.

Tullin suorittamasta tulliverotuksesta, tulliverovalvonnasta sekä perinnästä ja näihin liittyvistä toimenpiteistä säädetään unionin tullilainsäädännössä eli muun muassa Euroopan Parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 952/2013 unionin tullikoodeksista ja tullilaissa (304/2016). Tullin maahantuonnin arvonlisäverotukseen ja valmisteverotukseen liittyvistä tehtävistä säädetään tullilainsäädännön lisäksi arvonlisäverotusta ja valmisteverotusta koskevassa lainsäädännössä.

Tullirikosten selvittämisessä tulotietoja voidaan käyttää vertaamalla tutkinnan kohteena olevan henkilön tulotietoja hänen varojen käyttöönsä ja näin saada näyttöä tulojen ja varojen käytön välisestä ristiriidasta, mikä voi viitata varojen rikolliseen alkuperään. Tullirikosten estämisessä tulotietoja voidaan käyttää vastaavalla tavalla esimerkiksi tilanteissa, joissa on saatu yksilöityjä vihjetietoja kohdehenkilöstä. Tulotietojen ja henkilön varojen vertailu edesauttaa myös rikoshyödyn jäljittämistä ja poisottamista määräämällä menettämisseuraamus.

Tullin suorittamassa verovalvonnassa hyödynnetään työnantaja- ja palkkatietoja erityisesti silloin, kun tietyn luvan- tai tullimenettelynhaltijan osalta on syytä tarkastella unionin tullialueelle sijoittautumista. Tietyt tullimenettelyt edellyttävät asiakkaan sijoittautumista EU:n ulkopuolelle. Lukuisissa tarkastuksissa on kuitenkin tullut ilmi, että asiakas on sijoittautunut EU:n alueelle, jolloin sijoittautumisesta riippuvia veroetuja ei voida myöntää. Sijoittautumista voidaan valvoa muun muassa EU:ssa maksettuja palkkoja ja työnantajan sijaintipaikkaa koskevien tietojen perusteella. Näissä tapauksissa on yleensä kyse suurista verointresseistä. Yritystarkastuksissa tulotietojen perusteella voidaan selvittää myös henkilöiden verovastuita ja veronkantoedellytyksiä. Tulli tekee osittain myös valmisteverotarkastuksia, joissa tulee tarve selvittää etenkin pienyrityksessä toimivien henkilöiden mahdollisia kytköksiä Suomessa, missä voidaan hyödyntää palkkatuloja koskevia tietoja.

Perinnässä yksityishenkilöiden tulotietoja käytetään erityisesti yksityishenkilöiden velkajärjestelyissä mahdollisesti esitettäviin lisäsuoritusvaatimuksiin. Tällöin Tulli tutkii velkajärjestelyssä olevan henkilön vuositulot velkajärjestelyn voimassaoloaikana, ja mikäli vuositulot ovat nousseet, Tulli voi esittää lisäsuoritusvaatimuksen, jolla on mahdollista saada alun perin määrättyä suurempi suoritus.

Lisäksi yksityishenkilöiden tulotietoja käytetään perinnässä yksityishenkilön avoimen tulli- ja verovelan perintäkelvottomaksi toteamiseen. Tällöin Tulli tutkii henkilön vuositulot ja arvioi niiden perusteella sen, onko velalliselta mahdollisuutta saada tulevaisuudessakaan maksusuorituksia ja onko perinnän jatkaminen tuloksellista.

Tullin oikeudesta saada Verohallinnolta muun ohessa tulotietoja säädetään henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain (650/2019) 3 luvun 16 §:n 1 momentin 2 kohdassa. Sen mukaan Tullilla on sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhtey-

den avulla tai tietojoukkona tietoja rekistereistä siten kuin käytännön menettelyistä asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, Verohallinnon tietojärjestelmien ja rekistereiden tiedot ja verovelvollista koskevat tunnistetiedot verotusta, verovalvontaa, perintää ja tullirikostorjuntaa varten, lupaharkintaa varten tiedot luvanhakijan tai tämän vastuuhenkilöiden veronmaksuvelvollisuuden täyttämisestä ja verojen maksuun liittyvästä maksujärjestelystä ja tullilainsäädännön tai verolainsäädännön rikkomista koskevat tiedot, jos ne ovat luvan myöntämisen edellytyksenä.

2.1.5 Tulotietojen tarve ja käyttö poliisitoimessa

Poliisin tehtävistä säädetään poliisilaissa (872/2011). Poliisin tehtävänä on muun muassa oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, kansallisen turvallisuuden suojaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen.

Poliisi suorittaa lisäksi muun muassa lupahallintoon liittyvät ja muut sille laissa erikseen säädettyt tehtävät sekä antaa jokaiselle tehtäväpiiriinsä kuuluvaa apua. Poliisin tehtävistä rikosten esitutkinnassa säädetään esitutkintalaissa, tehtävistä pakkokeinoja käytettäessä pakkokeinolaissa ja sakon ja rikesakon määräämiseen liittyvistä tehtävistä sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa (754/2010).

Keskusrikospoliisissa toimivan rahanpesun selvittelykeskuksen tehtävistä, joita ovat muun muassa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen, paljastaminen ja selvittäminen sekä tutkintaan saattaminen, säädetään rahanpesun selvittelykeskuksesta annetussa laissa (445/2017).

Poliisitoimessa tulotietoja käytetään eri tavoin ennen muuta rikosten estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä sekä sakko- ja rangaistusvaatimuksen antamisessa. Tietoja hankitaan käytettävissä olevista lähteistä tapauksesta riippuen tyypillisesti yksittäisiä tapauksia varten. Rahanpesun selvittelykeskus saa tietoja myös massaluonteisesti Verohallinnolta velvoitteidenhoitoselvityksillä sille tehtyihin ilmoituksiin liittyvien harmaan talouden tapausten selvittämiseen ja rikoshyödyn poisottamiseen. Selvittelykeskuksessa tulotietoja käytetään myös arvioitaessa sille ilmoitettujen liiketoimeen sisältyvien varojen mahdollista rikollista alkuperää liiketoimien suuruuden ja henkilön tulotason välisen epäsuhtaan perusteella.

Poliisin oikeudesta saada tietoja viranomaisilta säädetään poliisilain 4 luvun 2 §:n 1 momentissa, jonka mukaan poliisilla on päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitovelvollisuuden estämättä, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista poliisille tai tietojen käyttöä todisteena ole laissa nimenomaisesti kielletty tai rajoitettu.

Poliisilain 4 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan poliisilla on päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi tarvittavia tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäädännön estämättä. Poliisilla on vastaava oikeus saada myös poliisilain 6 luvussa tarkoitettussa poliisitutkinnassa tarvittavia tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii. Poliisitutkinnalla tarkoitetaan muuta poliisin toimitettavaksi laissa säädettyä tutkintaa kuin rikoksen johdosta toimitettavaa esitutkintaa.

Rahanpesun selvittelykeskuksen oikeudesta saada rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen ja selvittämisen kannalta välttämättömät tiedot viranomaiselta, julkista tehtävää hoitavalta yhteisöltä ja ilmoitusvelvollisilta sen estämättä, mitä liikesalaisuutta tai yksilön, yhteisön tai säätiön taloudellisia olosuhteita, taloudellista asemaa tai verotustietoja koskevien tietojen salassapidosta säädetään rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:ssä.

Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 16 §:ssä on säädetty poliisin oikeudesta saada tietoja eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä. Poliisilla on säännöksen mukaan oikeus saada sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, tehtäviensä suorittamista ja henkilökisteriensä ylläpitämistä varten salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona tietoja säännöksessä mainituista rekistereistä siten kuin käytännön menettelyistä asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan.

2.1.6 Tulotietojen tarve ja käyttö maahanmuuttohallinnossa

Maahanmuuttovirastosta säädetään Maahanmuuttovirastosta annetussa laissa (156/1995). Sen 2 §:n mukaan maahanmuuttovirasto käsittelee ja ratkaisee ne ulkomaalaisia ja Suomen kansalaisuutta koskevat asiat, jotka sen tehtäviksi säädetään. Maahanmuuttoviraston tehtävistä säädetään muun muassa ulkomaalaislaissa (301/2004), kansalaisuuslaissa (359/2003), kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetussa laissa (907/2017), jäljempänä *kausityölaki*, kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä annetussa laissa (908/2017), jäljempänä *ICT-laki* tai kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetussa laissa (719/2018), jäljempänä *tutkija- ja opiskelijalaki*.

Mainittujen lakien mukaisiin Maahanmuuttoviraston tehtäviin kuuluu keskeisesti ulkomaalaisten maahantuloa, maastalähtöä ja maassa oleskelua koskeva päätöksenteko ja valvonta. Tässä toiminnassaan Maahanmuuttovirasto käyttää monin tavoin tulo- ja työsuhdetietoja. Ulkomaalaislain mukaisessa päätöksenteossa tulotietoja käytetään esimerkiksi arvioitaessa perheenyhdistämishakemuksen yhteydessä hakijan perheenjäsenen tulojen riittävyyttä sekä arvioitaessa edellytyksiä oleskelukortin myöntämiseen ja unionin kansalaisen oleskeluoikeuden rekisteröintiin sekä maasta poistamista koskevan kokonaisharkinnan yhteydessä arvioitaessa henkilön taloudellista tilannetta ja yritystoimintaa tai työntekoa koskevia siteitä Suomeen. Kausityölain, ICT-lain sekä tutkija- ja opiskelijalain mukaisessa lupamenettelyssä, luvan uusimisessa tai jatkoluvan tai pysyvän luvan myöntämisen edellytysten täyttymistä arvioitaessa tarvitaan tulotietoja ja niiden ohella myös työsuhdetietoja, kun selvitetään esimerkiksi työnantajaa, työsuhteen olemassaoloa tai työsuhhteessa noudatettuja ehtoja. Luvan myöntämisestä säädetään ulkomaalaislaissa. Maahanmuuttovirasto käyttää tulo- ja työsuhdetietoja myös ulkomaalaislain säännösten noudattamisen valvonnassa ulkomaalaislain 212 §:n mukaisesti.

Kansalaisuuslain nojalla Maahanmuuttovirasto päättää Suomen kansalaisuuden saamisesta, säilyttämisestä ja menettämisestä sekä kansalaisuusaseman määrittämisestä. Tulotietoja tarvitaan arvioitaessa kansalaisuushakemuksen yhteydessä tulojen laillisuutta kansalaisuuslain 13 §:n mukaisesti.

Työ- ja elinkeinotoimiston (jäljempänä *TE-toimisto*) sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (jäljempänä *ELY-keskus*) maahanmuuttohallintoon liittyvistä tehtävistä säädetään ulkomaalaislaissa. TE-toimisto tekee työntekijän oleskelulupahakemukseen lain 73 §:n mukaisen osapäätöksen, joka perustuu harkintaan, jossa tulee suorittaa lainkohdassa säädetyt toimet. ELY-keskus puolestaan tekee lain 76 §:n mukaisen osapäätöksen yrittäjän oleskelulupahakemukseen, jossa tulee varmistaa, että yritystoiminnalla on kannattavan toiminnan edellytykset.

Kummassakin tapauksessa ulkomaalaisen toimeentulon on oltava turvattu ansiotyöllä, yritys-toiminnalla tai muulla tavalla oleskeluluvan voimassaolon ajan. Osapäätöksiä tehtäessä tarvitaan tulo- ja työsuhdetietoja. Myönteisen osapäätöksen jälkeen Maahanmuuttovirasto myöntää oleskeluluvan sen yleisten edellytysten täytyessä.

Maahanmuuttoviraston samoin kuin TE-toimiston sekä ELY-keskuksen maahanmuuttohallintoon liittyviä tehtäviä koskevasta tiedonsaantioikeudesta säädetään henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetussa laissa (615/2020). Sen 13 §:n mukaan Maahanmuuttovirastolla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada lain 1 §:n 1 momentin 1–5 kohdassa säädettyihin käsittelytarkoituksiin muun muassa alussa mainittujen lakien mukaisten tehtävien hoitamiseksi välttämättömiä luonnollisia henkilöitä ja oikeushenkilöitä koskevia tietoja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 4 §:ssä tarkoitetuilta tahoilta. Ensiksi mainitun lain 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisia käsittelytarkoituksia ovat ulkomaalaisen maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua koskevien asioiden käsittely sekä niitä koskeva päätöksenteko ja valvonta ja 2 kohdan mukaisia käsittelytarkoituksia Suomen kansalaisuuden saamista, säilyttämistä, menettämistä ja kansalaisuudesta vapautumisesta sekä kansalaisuusaseman määrittämistä koskevien asioiden käsittely ja päätöksenteko.

TE-toimistolla ja ELY-keskuksella on mainitun 13 §:n mukaan vastaava oikeus saada tietoja ulkomaalaisen maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua koskevien asioiden käsittelyyn sekä niitä koskevaan päätöksentekoon sekä valvontaan. Tiedonsaantioikeus perustuu TE-toimiston ja ELY-keskuksen tehtäviin työntekijän tai yrittäjän oleskelulupahakemuksen osapäätöksen tekemisessä.

Mainitun 13 §:n 4 momentin 4 ja 5 kohdissa on lisäksi erikseen säädetty Maahanmuuttoviraston oikeudesta saada salassapitosäännösten estämättä Kansaneläkelaitokselta ja Verohallinnolta maksutta tehtäviensä suorittamista varten tarpeellisia tulo- ja etuustietoja ristiriitaisiksi epäiltyjen tietojen tai työ- ja perhesuhteiden aitouden selvittämiseksi.

2.1.7 Tulotietojen tarve ja käyttö oikeusaputoimistossa ja yleisen edunvalvojan toiminnassa

Oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen järjestämisestä säädetään valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetussa laissa (477/2016). Sen 1 §:n mukaan valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiirit, joita on kuusi, järjestävät oikeusapu- ja edunvalvontapalveluja, joita tuottavat piirien oikeusaputoimistot ja edunvalvontatoimistot, jollei 4 §:stä muuta johdu. Ahvenanmaalla mainitut palvelut tuottaa Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto, joka on valtion viranomaisen. Lain 4 §:ssä on säädetty oikeusapu- ja edunvalvontapiireille mahdollisuudesta lainkohdassa säädetyin edellytyksin ostaa oikeusapu- ja edunvalvontapalveluita, jos se on palveluiden alueellisen saatavuuden tai muun syyn vuoksi tarpeen. Palveluita voidaan ostaa siltä, jolla on tehtävään riittävä taito ja voimavarat ja jonka muut tehtävät tai toiminnan luonne ja tarkoitus eivät vaaranna oikeusavun tai edunvalvonnan puolueettomuutta ja asianmukaista hoitamista.

Talous- ja velkaneuvonnasta säädetään talous- ja velkaneuvonnasta annetussa laissa (813/2017), jossa tarkoitettua neuvontaa järjestetään niin ikään kuuden oikeusapu- ja edunvalvontapiirin oikeusaputoimistoissa sekä Ahvenanmaalla oikeusapu- ja edunvalvontatoimistossa, jolleivät nämä mainitun lain 5 §:n nojalla osta neuvontapalveluja.

Oikeusapu

Oikeusavun sisällöstä ja sen saamisen edellytyksistä säädetään oikeusapulaissa (257/2002). Oikeusapua annetaan valtion varoin henkilölle, joka tarvitsee asiantuntevaa apua oikeudellisessa

asiassa ja joka taloudellisen asemansa vuoksi ei kykene itse suorittamaan sen hoitamisen vaatimia menoja. Oikeusapuun kuuluu oikeudellinen neuvonta, tarpeelliset toimenpiteet sekä avustaminen tuomioistuimissa ja muussa viranomaisessa sekä vapautus eräistä asian käsittelyyn liittyvistä menoista siten kuin kyseisessä laissa säädetään.

Hakijan taloudellinen asema arvioidaan hänen kuukausittain käytettävissään olevien varojen (käyttövara) ja varallisuuden perusteella. Käyttövara lasketaan hakijan ja hänen aviopuolisonsa taikka hänen kanssaan avioliitonomaisissa olosuhteissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa elävän henkilön kuukausittaisten tulojen, välttämättömien menojen ja elatusvelvollisuuden perusteella. Eräissä tapauksissa oikeusapu määräytyy vain hakijan oman taloudellisen aseman perusteella. Oikeusapua annetaan henkilölle, jonka käyttövara ja varallisuus eivät ylitä valtioneuvoston asetuksella tarkemmin vahvistettavaa määrää.

Oikeusaputoimistoissa tehdään vuosittain noin 50 000–60 000 oikeusapupäätöstä ja vahvistetaan noin 4 000–5 000 taloudellista selvitystä.

Oikeusaputoimiston tiedonsaantioikeudesta säädetään oikeusapulain 10 §:ssä. Valtion ja kunnan viranomaisen sekä lainkohdassa tarkoitettu eläke- ja vakuutuslaitos ovat velvollisia antamaan oikeusaputoimistolle sen pyynnöstä ja salassapitosäännösten estämättä hallussaan olevat tiedot, jotka oikeusaputoimistolle säädetyn tehtävän vuoksi ovat välttämättömiä sen selvittämiseksi, onko hakija taloudellisen asemansa perusteella oikeutettu oikeusapuun.

Talous- ja velkaneuvonta

Talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain 1 §:n 2–4 kohtien nojalla neuvonnassa muun muassa avustetaan yksityishenkilöitä taloudenpidon suunnittelussa, selvitetään velallisen talouteen liittyvien ongelmien ratkaisumahdollisuudet ja avustetaan velallista tämän selvittäessä mahdollisuuksia tehdä velkojiansa kanssa sovinto sekä avustetaan velallista velkajärjestelyyn liittyvien asioiden hoitamisessa.

Mainittujen tehtävien hoitaminen edellyttää asiakkaan taloudellisen tilanteen selvittämistä ja varsin laajojen ja yksityiskohtaisten tietojen saamista asiakkaasta. Tarvittavia tietoja ovat muun muassa tiedot asiakkaan perhesuhteista, asumisolosuhteista, tuloista, menoista, varallisuudesta ja veloista. Tiedot hankkii käytännössä joko asiakas itse tai talous- ja velkaneuvoja. Tiedonkeräysvaihe on usein työläs sekä asiakkaalle että talous- ja velkaneuvojalle.

Talous- ja velkaneuvonnassa arvioidaan olevan vuosittain noin 20 000 uutta asiakasta.

Talous- ja velkaneuvojen tiedonsaantioikeudesta säädetään talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain 8 §:ssä. Heillä ja heitä avustavilla henkilöillä on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä Kansaneläkelaitokselta ja Verohallinnolta tiedot, jotka ovat välttämättömiä lain 1 §:n 1 momentin 2–4 kohdassa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Tiedot on oikeus saada myös teknisen käyttöyhteyden välityksellä. Tietojensaantioikeudesta on etukäteen ilmoitettava asiakkaalle.

Lisäksi talous- ja velkaneuvojilla ja heitä avustavilla henkilöillä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada teknisen käyttöyhteyden avulla maksutta muilta viranomaisilta, yrityksiltä ja yhteisöiltä 1 §:n 1 momentin 2–4 kohdassa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot, jos asiakas on antanut siihen suostumuksensa.

Yleinen edunvalvonta

Yleisen edunvalvojan tehtävistä säädetään holhoustoimilaissa (442/1999). Holhoustoimen tarkoituksena on valvoa niiden henkilöiden etua ja oikeutta, jotka eivät vajaanvaltaisuuden, sairauden, poissaolon tai muun syyn vuoksi voi itse pitää huolta taloudellisista asioistaan. Laissa tarkoitettuna vajaanvaltaisen taloudellisia ja muita laissa tarkoitettuja asioita hoitaa edunvalvoja. Edunvalvoja tarvitsee työssään kattavasti tietoja päämiehen taloudellisesta tilanteesta, kuten hänen tuloistaan.

Edunvalvontatoimistoissa hoidetaan vuosittain lähes 40 000 päämiehen taloudellisia asioita. Lisäksi yleisen edunvalvonnan ostopalveluntuottajat hoitavat noin 4 000 päämiehen asioita.

Edunvalvojan oikeus saada tehtäviensä edellyttämät tiedot perustuu holhoustoimilain 89 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan edunvalvojalla on tehtäviinsä kuuluvissa asioissa oikeus saada ne tiedot, joihin päämiehellä olisi itsellään oikeus, jollei erikseen toisin säädetä. Lainkohdan perustelujen (HE 146/1998) mukaan säännös on selkeyttävä. Edunvalvojalla on perustelujen mukaan katsottava olevan mainittu tiedonsaantioikeus ilman nimenomaista säännöstäkin sillä perusteella, että hän on päämiehensä laillinen edustaja tehtäviinsä kuuluvissa asioissa. Päämiehen oikeus tietojen saantiin itseään koskevien tietojen osalta puolestaan perustuu erityisesti viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain asianosaisjulkisuutta koskeviin säännöksiin. Tulonsaajan oikeudesta katsella itseään koskevia tulorekisteriin talletettuja tietoja tulotietojärjestelmän sähköisen asiointipalvelun kautta on erikseen säädetty tulotietojärjestelmästä annetun lain 15 §:ssä.

2.1.8 Tulotietojen tarve ja käyttö haastemieslain mukaisessa tiedonantotehtävässä

Haastemiesten tehtävistä säädetään haastemieslaissa (505/1986). Sen 1 §:n mukaan haastemiehiä ovat virkansa puolesta haastemiehen esimiehet ja haastemiehet, jotka ovat tuomioistuineläköksen palveluksessa, sekä ulosottoeläköksen palveluksessa olevat ulosottoylitarkastajat. Lain 3 §:n mukaan haastemiehen tehtävänä on antaa viranomaisen tai yksityisen pyynnöstä toimialueellaan tiedoksi tuomioistuimen tai muun viranomaisen päätöksiä sekä haasteita, kutsuja, ilmoituksia ja muita asiakirjoja.

Haastemiehet tarvitsevat tiedonantotehtävänsä hoitamiseksi tietoja tiedoksiannon kohteena olevien henkilöiden tavoittamiseksi. Merkityksellisiä ovat erityisesti henkilön työnantajaa ja työsuhdetta koskevat tiedot, työnantajan yhteystiedot sekä tapauksesta riippuen myös muut tiedonannon suorittamiseksi tarvittavat tiedot. Tietopyyntöjä tarpeellisten tietojen saamiseksi tehdään muun muassa Eläketurvakeskukselle, vuosittain noin 5 500, milloin tiedoksisajia ei ole tavoitettu virallisesta osoitteesta.

Muista tiedoksiannon oikeutetuista on säädetty haastemieslain 6 §:ssä, jonka 1 momentin mukaan haastamisen ja tiedoksiannon ovat oikeutettuja suorittamaan niin kuin haastemies:

- 1) poliisimies, syyttäjä, kihlakunnanvouti, poliisi tai poliisilaitoksen määräämä virkamies, rajavartiolaitos, pidättämiseen oikeutettu tullimies, tehtävään määrätty muu tullimies sekä käräjänjohtaja;
- 2) tuomioistuimen tai poliisilaitoksen päällikön määräämä asianomaisen viranomaisen palveluksessa oleva virkamies;
- 3) vankilanjohtaja tai vankilanjohtajan määräämä vankilan virkamies, kun viranomaisen sitä pyytää ja haastettava tai tiedoksiannon vastaanottaja on vanki;

4) puolustusvoimissa joukko-osaston komentajan tai häneen rinnastettavan esimiehen määräämä virkamies, kun viranomainen sitä pyytää ja haastettava tai tiedoksiannon vastaanottaja on rikoslain 45 luvussa tarkoitettu; sekä

5) Suomen edustustossa ulkoministeriön tehtävään valtuuttama kunniakonsuli tai edustuston palveluksessa toimiva henkilö.

Haastemiesten ja muiden tiedoksiantoon oikeutettujen tiedonsaantioikeudesta säädetään haastemieslain 4 a §:ssä. Sen 1 momentin mukaan näillä on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä viranomaiselta, julkista tehtävää hoitavalta yhteisöltä sekä teletoimintaa tai postitoimintaa harjoittavalta laitokselta tai yhteisöltä tiedoksiannon kohteena olevaa henkilöä tai yhteisöä koskevat osoite- ja puhelintiedot samoin kuin muut yhteydenottoon tarvittavat tiedot, jos tiedot ovat tarpeen tiedoksiannon suorittamiseksi.

2.1.9 Tulotietojen tarve ja käyttö Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta

ARA:sta, säädetään Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta annetussa laissa (71/2007). Sen tehtävänä on lain 1 §:n mukaan muun muassa huolehtia asuntojen tuotantoon, hankintaan ja perusparantamiseen myönnettävän valtion tuen sekä asumiseen liittyvien avustusten ja tausten toimeenpanosta.

Asuinrakennusten ja asuntojen korjausavustuksista annetun lain (1087/2016), jäljempänä *korjausavustuslaki*, 10 §:n mukaan ARA toimii valtionapuviranomaisena kyseisessä laissa tarkoitetuissa avustuksissa. Lain 2 §:n mukaan avustuksella voidaan tukea momentin 1 kohdan nojalla hissien jälkiasentamiseen olemassa olevaan kerrostaloon ja liikkumisesteen poistamiseksi asuinrakennuksesta, 2 kohdan nojalla iäkkään ja vammaisen henkilön asuntojen korjaamiseksi kotona asumisen edistämiseksi ja 3 kohdan nojalla asuinrakennusten tai asuntojen kuntotutkimuksista aiheutuneisiin ja perusparannusten suunnittelusta aiheutuneisiin kustannuksiin.

Korjausavustuslaissa tarkoitettuihin avustuksiin sovelletaan lisäksi valtionavustuslakia (688/2001), jollei korjausavustuslaissa laissa toisin säädetä. Valtionavustuslaissa säädetään muun muassa valtionapuviranomaisen valvontatehtävästä.

Korjausavustuslain tarveharkintaa koskevan 8 §:n mukaan myönnettäessä avustusta iäkkään ja vammaisten asuntojen korjaamiseen kotona asumisen edistämiseksi tulee hakijan ruokakunnan olla sosiaalisesti sekä tulojensa ja varallisuutensa vähäisyyden vuoksi kokonaisuutena arvioiden sellaisessa asemassa, että avustuksen myöntäminen on tarpeen korjaus- tai muiden avustettavien toimenpiteiden toteuttamiseksi.

Asuinrakennusten ja asuntojen korjausavustuksista annetun valtioneuvoston asetuksen (1373/2016) 4 §:ssä säädetään kuukausitulorajoista, joiden alittuessa ruokakunnan tuloja voidaan pitää vähäisinä myönnettäessä avustusta edellä mainittuun tarkoitukseen.

ARAN tulee siten korjausavustushakemusta käsitellessään selvittää hakijaruokakunnan pysyvät tulot kuukausitasolla avustuksen myöntämistä varten. ARA tarvitsee tulotietoja etenkin iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjausavustusten käsittelyyn ja myöntämiseen.

Iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjausavustushakemuksia tehtiin 1 113 vuonna 2019 ja 892 vuonna 2020.

ARAn tiedonsaantioikeus perustuu korjausavustuslain 11 §:ään ja valtionavustuslain 31 §:ään. Korjausavustuslain 11 §:n mukaan ARA:n oikeuteen saada tietoja toiselta viranomaiselta sovelletaan valtionavustuslain 31 §:ää, jonka 2 momentin nojalla ARAlla on valtionapuviranomaisena oikeus salassapitosäännösten estämättä oikeus saada muilta viranomaisilta, kuten Verohallinnolta, tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömiä tietoja muun muassa hakijan ja saajan taloudellisesta asemasta sekä hakijan ja saajan julkisista tuista.

2.1.10 Kunnan ja kuntayhtymän oikeus saada tietoja tulorekisteristä

Kunnalla ja kuntayhtymällä on tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n 1 momentin 18 ja 19 kohtien mukaan oikeus saada tulorekisteristä tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992) ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetussa laissa (1503/2016) tarkoitetun asiakasmaksun määräämistä varten, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetussa laissa (569/2009) ja varhaiskasvatuslaissa (540/2018) tarkoitetun palvelusetelin arvon määräämistä varten sekä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000) säädetyn tiedonsaantioikeuden toteuttamiseksi.

Kunta ja kuntayhtymä tarvitsevat asiakkaan tulotietoja, kun kyse on tulosidonnaisen asiakasmaksun ja palvelusetelin arvon määräämisestä. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 a §:ssä säädetään kunnallisen viranomaisen oikeudesta saada salassapitosäännösten estämättä asiakasmaksun suuruuden määräämistä varten välttämättömät tiedot lainkohdassa tarkoitetuilta viranomaisilta ja tahoilta. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetun lain 7 §:n 3 momentin mukaan viranomaisten oikeuteen saada tulosidonnaisen palvelusetelin arvon määräämistä varten tarpeellisia tietoja ja selvityksiä sovelletaan, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 a §:ssä säädetään viranomaisten oikeudesta saada tietoja asiakasmaksuja määrättäessä.

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 21 §:n nojalla sosiaalihuollon viranomainen voi saada veroviranomaisilta ja Kansaneläkelaitokselta näiden henkilörekistereissä olevia lain 20 §:ssä tarkoitettuja sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi, sosiaalihuollon järjestämiseksi ja siihen liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi sekä viranomaiselle annettujen tietojen tarkistamista varten välttämättömiä tietoja, jollaisia voivat olla esimerkiksi asiakkaan tulotiedot.

2.1.11 Tulorekisteriyksikön yhteistyöryhmän jäsenmäärä ja tehtävät

Tulotietojärjestelmää ylläpitävän ja sen toimivuudesta ja tietoturvallisuudesta yhdessä Verohallinnon kanssa vastaavan Tulorekisteriyksikön toiminnan tukena olevasta yhteistyöryhmästä säädetään tulotietojärjestelmästä annetun lain 19 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan yhteistyöryhmä käsittelee tulotietojärjestelmän kehittämissuuntia ja toimintalinjoja sekä suorituksen maksajien, tiedon käyttäjien ja Tulorekisteriyksikön välistä yhteistyötä tulotietojärjestelmän ylläpitoon ja kehittämiseen liittyvissä tehtävissä.

Pykälän 2 momentin mukaan yhteistyöryhmä käsittelee lisäksi tulorekisteriin ilmoitettavien tietojen ilmoittamisvelvollisuuden laiminlyönnin perusteella Verohallinnon toimivaltaan kuuluvien hallinnollisten seuraamusten ja niiden määräämiseen liittyvien menettelyjen toimivuutta sekä niiden kehittämistarpeita.

Pykälän 3 momentin mukaan yhteistyöryhmä käsittelee myös muita sellaisia tiedon käyttäjien tehtäviä tai toimintoja, jotka voivat vaikuttaa tulorekisteriin talletettaviin tietoihin ja niiden hyödynnettävyyteen, sekä Tulorekisteriyksikön tehtäviin ja tulotietojärjestelmän toimintoihin liittyviä suunnitelmia.

Yhteistyöryhmän jäsenmäärästä ja kokoonpanosta säädetään pykälän 4 momentissa. Sen mukaan yhteistyöryhmässä on puheenjohtaja ja enintään kaksitoista muuta jäsentä, jotka valtiovarainministeriö nimeää Tulorekisteriyksikön esityksestä määräajaksi, kuitenkin enintään neljäksi vuodeksi. Jäsenistä yhden tulee olla Verohallinnon, yhden Kansaneläkelaitoksen ja yhden Eläketurvakeskuksen nimeämä. Sen lisäksi ainakin yksi jäsen edustaa suorituksen maksajatahoja ja ainakin yksi tulonsaajatahoja.

Lain 21 §:ssä säädetään tulorekisteriyksikön toimintaa koskevasta raportoinnista. Pykälän 1 momentin mukaan tulorekisteriyksikön on vuosittain laadittava toiminnastaan kertomus yhteistyöryhmälle ja 2 momentin mukaan seuraavaa vuotta käsittävä toiminta- ja taloussuunnitelma sekä seuraavia kolmea vuotta käsittävän kehittämissuunnitelman. Pykälän 3 momentin mukaan kertomuksesta ja suunnitelmista pyydetään lausunto tiedon käyttäjiltä.

2.2 Nykytilan arviointi

2.2.1 Tiedon käyttäjien piirin laajentaminen

Harmaan talouden selvitysyksikön oikeus käyttää harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 8 §:n mukaisesti Verohallinnon tietojärjestelmiä sille laissa säädettyjen tiedonsaantioikeuksien toteuttamiseen kattaa vain osan selvitysyksikön tietotarpeista. Olennainen osa sosiaalivakuuttamista koskevista tiedoista, jotka ovat tarpeellisia harmaan talouden ilmiöitä selvitettäessä, joudutaan hankkimaan eri sosiaalivakuuttajilta tapauskohtaisin tietopyynnöin, mikä aiheuttaa merkittävää ylimääräistä työtä osapuolille. Tiedonsaanti nyky menetelmin on myös ongelmallisen hidasta. Tiedonsaantia on tarpeen kehittää hyödyntämällä tulotietojärjestelmän tarjoamaa tiedonvälitystä.

ARA saa korjausavustuslain mukaisten avustushakemusten ratkaisemiseksi tarpeelliset hakijaa ja samaan ruokakuntaan kuuluvia koskevat tulotiedot Verohallinnolta viimeksi toimitetusta verotuksesta tai hakijan toimittamista tulotodistuksista. Tulotodistuksia voivat olla palkkatositteet, eläkepäätökset tai tositteet Kelan maksamista etuuksista. Hyödyntäessään viimeksi toimitetun verotuksen tietoja vuositulojen perusteella joudutaan erikseen laskemaan kuukausitulot. Nyky menettely aiheuttaa ylimääräistä hallinnollista taakkaa ja viipeitä hakemusten käsittelyssä verrattuna siihen, että tiedot saataisiin keskitetysti tulorekisteristä sen tarjoamia tiedonsiirtomenetelmiä hyödyntäen.

Haastemiehet saavat haastetoimeksiannon toteuttamiseksi tarvitsemiaan tietoja muun muassa Eläketurvakeskukselta tapauskohtaisten tietopyyntöjen perusteella. Siihen ei ole käytettävissä määrämuotoista koneellista menettelyä vaan tietopyynnot tehdään vapaamuotoisesti sähköpostilla. Menettely on työlästä ja hidasta, lisäksi siihen koetaan liittyvän henkilötietojen suojaan liittyviä riskejä. Tarkoituksenmukainen keino menettelyjen kehittämiseksi on mahdollistaa tietojen saanti suoraan tulorekisteristä.

Oikeusaputoimistot sekä Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto saavat oikeusaputoimintaansa varten tarvitsemansa oikeusavun antamisen edellytyksenä olevia taloudellista asemaa koskevia tietoja viranomaisten sekä eläke- ja vakuutuslaitosten ohella hakijalta itseltään. Talous- ja velkaneuvonnassa tarpeellisia tietoja asiakkaan taloudellisesta tilanteesta saadaan samoin viranomaisilta ja hakijalta, lisäksi tietoja voidaan saada yrityksiltä ja yhteisöiltä. Tiedonsaanti toteutetaan tapauskohtaisin tietopyynnöin. Nyky menettely aiheuttaa päätöksentekoon viipeitä, tarvetta pyytää tietoja hakijoilta ja heikentää päätöksenteon pohjana olevien tietojen luotettavuutta. Näitä toiminnallisia puutteita olisi vähennettävissä hyödyntämällä tiedonsaantia tulorekisteristä.

Yleiset edunvalvojat käyttävät laajasti holhoustoimilain mukaista oikeuttaan saada päämiehen asioiden hoitamiseen tarvittavia tietoja eri tahoilta. Tiedonsaanti toteutetaan tapauskohtaisin tietopyynnöin, mistä aiheutuu erityisesti edunvalvonnan alkaessa työtä sekä yleisille edunvalvojille että tietoja antaville tahoille.

Poliisilla on tehtäviensä hoitamiseksi laajat tiedonsaantioikeudet, mutta toimintaa olisi monin tavoin tehostettavissa tiedonsaantia nopeuttamalla ja automatisoimalla. Rahanpesun selvittelykeskukselle ajantasaiset tiedot ovat tarpeen, jotta suuresta määrästä epäilyttäviä liiketoimia koskevia ilmoituksia voidaan seuloa ja ottaa käsittelyyn ne, joissa henkilön tekemien liiketoimien suuruus on merkittävässä epäsuhdassa hänen lailliseen tulotasoonsa nähden, mikä voi viitata liiketoimeen sisältyvien varojen rikolliseen alkuperään. Nykymenetelmillä seulontatyö on hidasta ja osin sattumanvaraista ja on omiaan johtamaan siihen, että osa harmaan talouden tapauksista jää selvittelykeskuksessa tosiasiaa käsittelemättä. Poliisi kohtaa myös muissa erilaisissa rikosten estämiseen ja selvittämiseen liittyvissä tehtävissään yrityksissä tilanteita ja henkilöitä, joiden osalta tulisi kyetä nopeasti selvittämään, onko asiassa syytä epäillä esimerkiksi työperäistä hyväksikäyttöä tai ihmiskauppaa. Sakon ja rikesakon määräämismenettelyssä turhien valitusten määrää voitaisiin vähentää ja menettelyä nopeuttaa, jos epäillyn esiin tuomat muutokset tuloissaan olisivat viipymättä tarkistettavissa tulorekisteristä.

Maahanmuuttohallinnossa Maahanmuuttoviraston, TE-toimiston ja ELY-keskuksen ratkaistavien hakemusten määrä on kasvussa, ja kun tavoitteena on hallitusohjelman mukaisesti pyrkiä lisäämään työ- ja opiskeluperusteista maahanmuuttoa sekä Suomen kansainvälistä houkuttelevuutta osaajien silmissä, on hakemusprosessia tarpeen nopeuttaa, tehostaa ja sujuvoittaa. Nykymenettelyssä Maahanmuuttoviraston myöntämien lupien reaaliaikainen jälkivalvonta on myös haasteellista. Käytännössä valvonta painottuu jatkoluvan hakemisvaiheeseen, mikä voi hidastaa väärinkäytösten havaitsemista. Tarkoituksenmukainen keino tavoitteiden edistämiseen olisi mahdollistaa ajantasaisten tietojen välittäminen maahanmuuttohallinnon tarpeisiin tulorekisteristä.

Tullin toiminnassa tietojen saaminen nykyistä nopeammin edistäisi muun muassa rikoshyödyn jäljittämistä samoin kuin rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen liittyvässä rikostiedustelutoiminnassa erityisesti, kun toiminta kohdistuu yritystoimintaan. Yksityishenkilöihin kohdistuvassa perintätoiminnassa tulotietoja joudutaan nykymenettelyssä pyytämään Verohallinnolta yksittäisinä kyselyinä käytännössä sähköpostitse tarvittavien teknisten rajapintojen puuttuessa. Tarvittavien tietojen saaminen kattavasti ja reaaliaikaisesti tulorekisteristä tarjoaisi Tullille eri tavoin keinoja toiminnan tehostamiseen.

Hyvinvointialueille siirtyvät vuoden 2023 alusta sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä kunnilta ja kuntayhtymiltä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain mukaisen asiakasmaksun määrääminen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetussa laissa tarkoitetun palvelusetelin arvon määrääminen. Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain mukaiset tehtävät siirtyvät samoin kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille. Tehtävät siirtoa koskevat mainittujen lakien muutokset on vahvistettu tulemaan voimaan 1.1.2023.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 a §:ää on samoin muutettu siten, että siinä säädetty kunnalliselle viranomaiselle nyt kuuluva tiedonsaantioikeus siirtyisi hyvinvointialueelle.

Tietosuojaan näkökulmasta nykyisin vaihtelevin menetelmin tapahtuvaan tietojensaantiin koetaan useiden edellä mainittujen tietojen käyttäjätahojen piirissä liittyvän riskejä, kun tietojen

käsittely on monesti manuaalista ja siten väistämättä myös virhealtista, saattaen myös aiheuttaa puutteita tietojen oikeellisuudessa ja ajantasaisuudessa.

2.2.2 Tulorekisteriyksikön yhteistyöryhmän tehtävät ja jäsenmäärä

Tulorekisteriyksikön yhteistyöryhmän tarkoituksena on toimia Tulorekisteriyksikön ja sen eri sidosryhmien välisenä yhteistyöfoorumina ja turvata tiedon käyttäjien sekä suorituksen maksajien ja tulonsaajien edustajien mahdollisuus osallistua Tulorekisteriyksikön toimintaa tukevaan sidosryhmäyhteistyöhön. Valtiontalouden tarkastusvirasto on tulotietojärjestelmää koskevassa tarkastuskertomuksessaan 3/2021, Tulorekisterin käyttöönotto ja vaikutukset, kiinnittänyt muun ohessa huomiota yhteistyöryhmään, sen kokoonpanoon ja vaikutusmahdollisuuksiin. Tarkastuskertomuksen havainnot siitä, että sosiaali- ja terveystieteiden osallistuminen yhteistyöryhmään olisi perusteltua, koska ryhmän tehtäviin kuuluu muun muassa tulorekisterin hyödynnettävyyden edistäminen, ja että palkkahallinnon ja tiedon ilmoittajien osallistaminen kehitys työhön on ollut huomattavan vähäistä, samoin kuin nyt ehdotettu tulorekisterin tietojen käyttäjien määrän kasvattaminen antavat aiheen tarkistaa yhteistyöryhmän kokoonpanoa ja jäsenmäärää koskevaa säännöstä.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmaan sisältyvän positiivisen luottotietorekisterin perustamisen valmistelussa rekisteri on päädytty perustamaan tulorekisterin yhteyteen. Rekisterinpitäjänä toimii Tulorekisteriyksikkö. Luottotietorekisteri on oikeudellisesti ja toiminnallisesti tulorekisteristä täysin erillinen rekisteri, joskin luottotietorekisteriin talletettaisiin positiivista luottotietorekisteriä koskevan lain 14 §:n mukaisesti tulorekisteriin talletettuja tietoja, jotka ovat välttämättömiä rekisteröidyn brutto- ja nettotulon laskennassa. Tulorekisteriyksikön toimintaan tulotietojärjestelmän ylläpitäjänä liittyvät sidosryhmät ovat kokonaan eri tahoja kuin Tulorekisteriyksikön positiiviseen tulorekisterin ylläpitäjänä liittyvät sidosryhmät. Tulotietojärjestelmästä annetussa laissa säädettyjä Tulorekisteriyksikön yhteistyöryhmän tehtäviä on tämän vuoksi aiheellista tarkentaa.

3 Tavoitteet

Tiedonsaantiin tulorekisteristä oikeutettujen tiedon käyttäjien piirin laajentamisen tavoitteena on hyödyntää tulotietojärjestelmän tarjoamia mahdollisuuksia digitalisaation edistämiseen viranomaistoiminnassa laajentamalla tulorekisterin tietojen käyttöalaa uusien käyttäjätahojen toiminnassa ja näin luoda edellytyksiä tiedon käyttäjien toiminnan tehostamiseen, eri osapuolille aiheutuvan hallinnollisen taakan vähentämiseen, päätöksenteon nopeutumiseen ja siinä käytettävien tietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden parantamiseen.

Tavoitteena on myös parantaa tietosuojaa, kun perinteisin menetelmin tapahtuvasta ja monesti manuaalista käsittelyä ja siten virhemahdollisuuksia sisältävästä tietojenvaihdosta siirryttäisiin uusinta tekniikkaa hyödyntävän tietojärjestelmän käyttöön, jossa tietojen luovutus tapahtuisi suojatulla yhteydellä määrämuotoisesti ja määriteltyjen käyttöoikeuksien pohjalta järjestelmään teknisesti sisäänrakennetun oletusarvoisen tietosuojan piirissä.

Tulorekisterin yhteistyöryhmän kokoonpanon ja jäsenmäärän muutoksilla tehostettaisiin yhteistyöryhmän toimintaa sen tehtävissä.

4 Keskeiset ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Tulotietojärjestelmän käyttäjien piirin laajentaminen

Tulotietojärjestelmästä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi laajentamalla tiedonsaantiin oikeutettujen tiedon käyttäjien piiriä siten, että tulorekisterin tietoja voitaisiin luovuttaa Verohallinnon harmaan talouden selvityksyksikölle, Tullille, ARA:lle, Maahanmuuttovirastolle, oikeusaputoimistolle ja Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimistolle, yleiselle edunvalvojalle, haastemiehille ja poliisille näiden laissa säädettäviin käyttötarkoituksiin. Tietojen saantiin tulorekisteristä jo oikeutettujen TE-toimiston ja ELY-keskuksen tiedonsaantioikeutta laajennettaisiin koskemaan näille kuuluvien maahanmuuttohallinnon tehtävien hoitamiseen tarvittavia tietoja.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien siirtyessä kunnalta ja kuntayhtymältä hyvinvointialueelle ehdotetaan kunnan ja kuntayhtymän oikeus tietojen saantiin vastaavasti siirrettäväksi hyvinvointialueelle.

Ehdotuksilla ei laajennettaisi mainittujen tahojen tiedonsaantioikeutta sisällöllisesti, vaan kyse on tiedoista, joita näillä muutoinkin olisi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada.

Tulotietojärjestelmän yhteistyöryhmän kokoonpano ja tehtävät

Tulorekisterin tiedon käyttäjien määrän kasvaessa on myös Tulorekisteriyksikön yhteistyöryhmän jäsenmäärää aiheellista lisätä. Yhteistyöryhmän kokoonpanoa ja jäsenmäärää koskevaa tulotietojärjestelmästä annetun lain säännöstä muutettaisiin kasvattamalla jäsenmäärää siten, että yhteistyöryhmässä olisi puheenjohtajan lisäksi 17 jäsentä nykyisen 12:n sijasta. Yhteistyöryhmän kokoonpanon osalta ehdotetaan, että Verohallinnon, Kansaneläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen nimeämien jäsenten lisäksi yhden jäsenen tulisi olla sosiaali- ja terveysministeriön nimeämä. Lisäksi ehdotetaan, että suorituksen maksajatahojen edustajien vähimmäismäärä nostettaisiin yhdestä kahteen. Vakiintunutta käytäntöä vastaavasti ehdotetaan lisäksi, että puheenjohtajan tulee olla valtiovarainministeriön ja kahden jäsenen Tulorekisteriyksikön nimeämiä.

Yhteistyöryhmän tehtäviä koskevia säännöksiä tarkennettaisiin positiivisen luottotietorekisterin perustamisen johdosta siten, että yhteistyöryhmä ei käsitelisi positiiviseen luottotietorekisteriin liittyviä asioita. Tulorekisteriyksikön ja sen positiiviseen luottotietorekisteriin liittyvien sidoryhmien välisen yhteistoiminnan järjestämistä on arvioitu luottotietorekisterin perustamisen ja sitä koskevan lainsäädännön valmistelun yhteydessä, eikä tarvittavan yhteistoiminnan järjestämiseen tietyssä lakisäätteisesti organisoidussa muodossa nähty olevan tarvetta.

4.2 Ehdotusten EU-oikeudellinen arviointi

Lakiehdotuksessa käytettäisiin yleiseen tietosuojasetukseen perustuvaa kansallista sääntelyliikkumavaraa siltä osin kuin se sisältää erityissäännöksiä henkilötietojen käsittelystä. Henkilötietojen käsittelylle on oltava yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklassa tarkoitettu käsittelyn yleinen oikeusperuste. Tulorekisteriyksikön suorittamaan tulotietojärjestelmän yhteydessä tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn soveltuvat oikeusperusteena yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohhta. Näistä ensin mainitun mukaan henkilötietojen käsittely on sallittua, kun se on tarpeen rekisterinpitäjän lakisäätetyn velvoitteen noudattamiseksi. Artiklan 1

kohdan e alakohdan mukaan käsittely on sallittua, kun se on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Ottaen huomioon, että tulotietojärjestelmästä annetussa laissa on jo säädetty Tulorekisteriyksikön tehtäväksi ylläpitää rekisterinpitäjänä rekisteriä sekä luovuttaa tietoja niiden saantiin oikeutetuille tiedonsaajille, rekisteriin liittyvän henkilötietojen käsittelyn ensisijainen oikeusperuste olisi yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohta, jonka perusteella rekisteröidyn oikeudet määräytyisivät. Ehdotettavat uudet säännökset tietojen luovuttamisesta lähinnä täydentäisivät voimassa olevaa lakia laajentamalla niiden tiedon käyttäjien joukkoa, joille Tulorekisteriyksikkö voi tulorekisterissä olevia tulotietoja luovuttaa. Käsittelyyn kuitenkin samanaikaisesti liittyy myös e alakohdassa tarkoitettua yleistä etua koskevan tehtävän suorittamista tai julkisen vallan käyttöä.

Henkilötietojen käsittely ei voi perustua suoraan edellä mainittuihin tietosuoja-asetuksen kohtiin, vaan artiklan 3 kohdan mukaisesti käsittelyn perustasta on säädettävä joko unionin oikeudessa tai rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä. Koska asiaa koskevaa unionin oikeutta ei ole, tulotietojärjestelmän yhteydessä tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä on säädettävä erikseen kansallisessa laissa. Kansallisen sääntelyliikumavaran käyttö perustuisi tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohtaan, jonka perusteella tietosuoja-asetuksen säännöksiä voidaan mukauttaa antamalla erityisiä säännöksiä esimerkiksi käsiteltävien tietojen tyyppistä, rekisteröidyistä, henkilötietojen luovuttamisesta ja käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuudesta. Kun käsittely perustuu yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan, tulee jäsenvaltion lainsäädännön täyttää yleisen edun mukainen tavoite ja sen on oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden. Kansallisen henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn tarpeen arvioinnissa olisi lisäksi noudatettava riskiperusteista lähestymistapaa. Lakiehdotukseen sisältyvän sääntelyliikumavaran käytön välttämättömyyttä ja oikeasuhteisuutta sekä sen vaikutuksia ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien suojaan arvioidaan jaksossa 8.

Tulorekisteriyksikön toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi

Tulorekisteriyksikkö vastaa rekisterinpitäjänä tulorekisterissä olevien henkilötietojen suojaamisesta ja niiden lainmukaisesta käsittelystä. Tulorekisteriyksikkö vastaa muun ohella siitä, että käsiteltävät tiedot ovat tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisesti asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään (tietojen minimointi). Tietoja tiedon käyttäjille luovuttaessaan Tulorekisteriyksikkö vastaa myös siitä, että tiedon käyttäjille luovutetaan niiden laissa säädetyn tiedonsaantioikeuden mukaisesti ainoastaan sellaisia tietoja, joita tiedon käyttäjällä kulloinkin käsillä olevaan käyttötarkoitukseen on oikeus saada ja jotka ovat tarpeellisia tai välttämättömiä juuri tässä käyttötarkoituksessa ja, että tiedon käyttäjille ei luovuteta tietyn käyttötarkoituksen kannalta tarpeettomia tietoja. Käytännössä tämä toteutetaan tulotietojärjestelmään etukäteen määriteltujen tiedon käyttäjä- ja käyttötarkoituskohtaisten tiedonsaantiprofiilien avulla. Tulorekisteriyksikkö käy jokaisen tiedon käyttäjän kanssa tietokohtaisesti läpi tiedon käyttäjän laissa säädetyn tiedonsaantioikeuden sisällön ja määrittelee jokaisen tulorekisterissä olevan yksittäisen tiedon osalta erikseen sen, mille tiedon käyttäjälle ja mihin käyttötarkoitukseen kukin yksittäinen tieto voidaan tulorekisteristä luovuttaa. Tiedonsaantiprofiileja määritellään jokaiselle tiedon käyttäjälle niin monta kuin erilaisia tiedon käyttötilanteita kyseisen tiedon käyttäjän osalta on tunnistettu eikä tiedonsaantiprofiilien määrää ole tulotietojärjestelmässä teknisesti rajoitettu. Tiedon käyttäjän pyytäessä tietoja tulorekisteristä, tulee sen aina erikseen ilmoittaa mihin yksilöityyn käyttötarkoitukseen ja käyttötilanteeseen tietoja pyydetään, jolloin tiedon käyttäjä saa tulorekisteristä vain ne tiedot, jotka juuri tähän käyttötilanteeseen on ennalta määritelty luovutettaviksi. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tulorekisterissä on merkittävä

määrä tietoja, joita ei luovuteta tietyille tiedon käyttäjille missään käyttötilanteessa ja tiedot ovat vain niiden tiedon käyttäjien hyödynnettävissä, jotka niitä omassa toiminnassaan perustellusti tarvitsevat.

Tietojen luovuttaminen on tarkoitus hoitaa edellä selostetulla tavalla myös ehdotettujen tulorekisterin uusien tiedon käyttäjien osalta. Käytännössä Tulorekisteriyksikkö on valmistautunut uusien tiedon käyttäjien mukaantuloon jo syksystä 2021 lähtien ja määritellyt yhteistyössä niiden kanssa kaikki erilaiset tietojen käyttötilanteet sekä niissä tarvittavat tiedonsaantiprofiilit jo lähes valmiiksi. Tulorekisteriyksikkö on siten valmistautunut uusien tiedon käyttäjien mukaantuloon jo pidemmän ajan kuluessa ja yhteistyössä niiden kanssa varmistanut, että uusien tiedon käyttäjien tiedonsaantioikeudet toteutuvat erilaisissa käyttötilanteissa niiden laissa säädettyjen tiedonsaantioikeuksien mukaisesti eikä uusillekaan tiedon käyttäjille luovuteta tarpeettomia tietoja tai tietoja, joita niillä omien tiedonsaantioikeuksiensa perusteella ei olisi oikeutta tulorekisteristä saada.

Tulorekisteriyksikkö myös seuraa ja valvoo tulorekisteristä tiedon käyttäjille tapahtuvaa tietojen luovuttamista. Lisäksi Tulorekisteriyksikkö edellyttää, että tulorekisterin käyttövaltuuksia myönnetään vain tietoja työtehtäviensä hoidossa tosiasiallisesti tarvitseville henkilöille. Tulorekisteriyksikkö seuraa eri tiedonsaantiprofiilien käyttöä ja ryhtyy selvitystoimiin poikkeamia havaitessaan. Tulorekisteriyksikkö edellyttää tiedon käyttäjien myös määräajoin tarkistavan, että tulorekisterin käyttövaltuudet ovat ajan tasalla eikä käyttövaltuuksia ole jäänyt henkilöille, jotka eivät tietoja työtehtäviensä hoidossa enää tarvitse. Lisäksi Tulorekisteriyksikkö tarjoaa tiedon käyttäjille tulorekisterin käyttölokiraportteja, joiden avulla tiedon käyttäjät voivat valvoa oman organisaationsa virkailijoiden tulorekisterin tietojen käyttöä. Tulorekisteriyksikkö on siten lukuisin toimenpitein varmistanut, että tietoja ei luovuteta aiheetta ja, että luovutettavat tiedot eivät sisällä tietyn yksittäisen käyttötarkoituksen kannalta tarpeettomia tietoja.

Tulorekisteriyksikkö on jo aiemmin laatinut tulotietojärjestelmästä tietosuoja-asetuksen 35 artiklan mukaisen tietosuojan vaikutustenarvioinnin, jossa on huomioitu erilaiset tulotietojärjestelmässä tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn ja järjestelmän tietoturvallisuuteen liittyvät riskit sekä niiden minimoimiseksi toteutetut toimenpiteet. Tulorekisteriyksikkö on päivittämässä vaikutustenarviointia ehdotettujen uusien tiedon käyttäjien osalta ja tulee arvioinnissa huomioimaan muutoksesta tulotietojärjestelmän toiminnalle mahdollisesti aiheutuvat uudet riskit sekä muutoksen mahdolliset heijastusvaikutukset tulorekisterin olemassa oleviin menettelyihin ja tietojen luovuttamiseen tulorekisterin nykyisille tiedon käyttäjille. Ehdotettujen uusien tiedon käyttäjien liittymisellä mukaan tulorekisterin toimintaympäristöön ei sinänsä arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia tulorekisterissä noudatettaviin menettelyihin, koska uudet tiedon käyttäjät liittyvät mukaan samojen periaatteiden mukaisesti ja samoilla vakiintuneilla menettelyillä, joita Tulorekisteriyksikkö on jo useamman vuoden ajan soveltanut tulorekisterin toimintaympäristöön ja tulorekisterin nykyisiin tiedon käyttäjiin.

Tulorekisteriyksikkö on toteuttanut ja toteuttaa kaikki sen käytettävissä olevat kohtuulliset toimenpiteet, joilla voidaan varmistaa, että tietoja luovutetaan ainoastaan kysymyksessä olevien viranomaisten laissa säädettyjen, kussakin yksittäistapauksessa perusteltujen tiedonsaantioikeuksien toteuttamiseksi. On kuitenkin huomattava, että tulorekisteristä toteutetaan joka kuukausi useita kymmeniä miljoonia yksittäisiä tiedonluovutustapahtumia ja tämä määrä tulee uusien tiedon käyttäjien myötä edelleen kasvamaan. Tulorekisteriyksikkö ei myöskään ole sitä asiaa käsittelevä viranomainen tai lakisääteistä tehtävää hoitava taho, jonka käsittelemiseksi tai hoitamiseksi tulorekisterissä olevia tulotietoja käytännössä tarvitaan. Tulorekisteriyksiköllä ei tämän vuoksi ole tosiasiallista mahdollisuutta jokaisessa yksittäisessä tapauksessa tarkistaa, että tiedon käyttäjällä on konkreettisesti vireillä asia, johon tulorekisterissä olevia tulotietoja tarvi-

taan vaan se joutuu tässä asiassa luottamaan tiedon käyttäjien ilmoitukseen asiasta eli käytännössä tiedon käyttäjän toteuttamaan tietojen hakemiseen tulorekisteristä. Tulorekisteriyksikön kontrollikeinot ovat tässä asiassa pääsääntöisesti jälkikäteisiä ja tämä koskee myös tietojen luovuttamista tulorekisterin nykyisille tiedon käyttäjille. On kuitenkin huomattava, että tulorekisterin kaikki tiedon käyttäjät ovat viranomaisia tai lakisääteistä tehtävää hoitavia tahoja, joiden laissa säädetyn tiedonsaantioikeuden toteuttamiseksi tietoja tulorekisteristä luovutetaan. Jos ilmenisi, että tiedon käyttäjä tai sen yksittäinen virkailija olisi hakenut tulorekisteristä tietoja aiheuttomasti, voisi tästä seurata muualla laissa säädettyjä virkavastuuseen tai rikosoikeudelliseen vastuuseen liittyviä toimenpiteitä.

4.3 Pääasialliset vaikutukset

Uusille tiedon käyttäjille ja näille tietoja luovuttaville viranomaisille ja muille tahoille uudistuksella on samoja vaikutuksia, joita tulotietojärjestelmän käyttöönotolla on ollut järjestelmän piiriin tiedon käyttäjinä tai ilmoitusvelvollisina suorituksen maksajina jo tululle tahoille. Tulonsaajille, joita koskevien tietojen saanti uusille tiedon käyttäjille ehdotettuihin käyttötarkoituksiin siirtyisi tulotietojärjestelmän kautta toteutettavaksi, on samoin vastaavia vaikutuksia kuin tulotietojärjestelmän käyttöönotolla on ollut suhteessa nykyisiin käyttäjätahoihin.

Siirtyminen tulorekisterin kautta tapahtuvaan tiedonvälitykseen vähentää nykymenettelyistä osapuolille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Tulonsaajien osalta kyse on tilanteista, joissa uudet käyttäjät, kuten oikeusapu- ja edunvalvontaviranomaiset sekä ARA, joutuvat nykyisin pyytämään tarvitsemiaan tulorekisteriin talletettuja tietoja tulonsaajilta itseltään.

Kaikille yhteisiä hyötyjä aiheutuu tietosuojan paranemisesta siirryttäessä nykymuotoisista virhemahdollisuuksia sisältävistä tiedonsiirron menetelmistä uusinta tekniikkaa hyödyntävän tietojärjestelmän käyttöön, ja siihen teknisesti sisäänrakennetun oletusarvoisen tietosuojan piiriin. Siinä koneelliseen, suojatulla yhteydellä määrämuotoisesti ja määritellyillä käyttöoikeuksilla tapahtuvaan tiedonluovutukseen liittyy myös tulotietojärjestelmän ominaisuuksiin kuuluvia rekisteröidyn asemaa parantavia järjestelyjä, kuten aukoton lokitietojen keräys ja rekisteröidylle helppokäyttöinen mahdollisuus tarkastella tulorekisterin tietojaan sähköisen asiointipalvelun kautta.

Tietoja uusille tietojen käyttäjille nykyisin luovuttavat suorituksen maksajat vapautuvat käytännössä tästä velvollisuudestaan siltä osin kuin uusien tiedon käyttäjien toiminnassaan tarvitsemat tiedot ovat saatavissa tulorekisteristä. Palkanmaksajien osalta nämä velvollisuudet poistuisivat säädännäisesti tulotietojärjestelmästä annetun lain 24 §:n nojalla tulorekisteriin talletettujen lain 6 ja 7 §:ssä tarkoitettujen tietojen osalta. Näiden velvoitteiden poistumisesta tietoja ilmoittaville tahoille koituvista taloudellisista ja muista hyödyistä ei ole käytettävissä määrällisiä tietoja.

Tiedon käyttäjille uudistus tarjoaa erilaisia mahdollisuuksia toimintaprosessien automatisointiin sekä vähentää manuaalivaihtoa ja tapauskohtaisia tietopyyntöjä. Puuttuvia tietoja ei tarvitsisi pyytää samassa määrin suoritusten maksajilta. Käsittelyprosessit tehostuisivat, tietojen ajantasaisuus paranisi ja päätöksenteko nopeutuisi tuoden etuja sekä tiedon käyttäjille että, tilanteesta riippuen, myös näiden asiakkaille.

Uudistus edistäisi rikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaa sekä turvallisuuden ja maahanmuutto- ja työvoimapolitiikan tavoitteiden toteuttamista näistä vastaavien viranomaisten tiedonsaannin tehostuessa ja ajantasaistuuessa.

Yksityishenkilöille, yrityksille, yhteisöille ja julkiselle taloudelle eri mekanismien kautta tulevista taloudellisista hyödyistä konkreettisimpiin kuuluvat poliisin ja Tullin talousrikstorjunta-toimenpitein saavutettavissa olevat hyödyt. Näiden, kuten muidenkaan uudistuksesta aiheutuvien taloudellisten hyötyjen määrälliseen luotettavaan arviointiin ei ole käytettävissä riittäviä tietoja.

Tiedon käyttäjien piirin laajentamisella ei ole vaikutusta Tulorekisteriyksikön jatkuvan toiminnan menoihin. Siitä aiheutuvat kertaluonteiset toimenpiteet voidaan rahoittaa Tulorekisteriyksikölle momentille 28.70.21 jo myönnetyn rahoituksen puitteissa.

5 Lausuntopalautte

Luonnos hallituksen esitykseksi lähetettiin lausuntokierrokselle 26.4.2022 ja lausuntojen määräaika päättyi 31.5.2022. Lausuntopyyntö lähetettiin 29 taholle, joista 13 antoi lausuntonsa. Yhteensä lausuntonsa antoi 15 tahoja.

Esityksestä ovat antaneet lausunnon Eläketurvakeskus, Maahanmuuttovirasto, oikeusministeriö, Poliisihallitus, Rajavartiolaitoksen esikunta, sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Yrittäjät ry, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Tuomioistuinvirasto, työ- ja elinkeinoministeriö, Työeläkevakuuttajat TELA ry, Työllisyysrahasto, Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry, Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikkö ja Veronmaksajain Keskusliitto ry.

Keskeisin osa lausuntopalautteesta koskee oikeusministeriön ja Tietosuojavaltuutetun toimiston lausuntoihin sisältyviä tietosuojaan liittyviä näkökohtia.

Oikeusministeriö pitää esitysluonnoksen tavoitteita kokonaisuudessaan kannatettavina ja katsoo, että esitysluonnos on valmisteltu henkilötietojen suojan osalta varsin huolellisesti, mutta katsoo, että esityksessä tulisi selostaa osin tarkemmin tietosuoja-asetuksen salliman kansallisen liikkumavaran käyttöä ja sitä, mihin asetuksen säännöksiin se perustuu. Samoin on syytä arvioida, että sääntely on asetuksessa tarkoitettulla tavalla yleisen edun mukaista ja oikeasuhteista sillä tavoiteltuun päämäärään nähden. Jatkovalmistelussa tulee myös tunnistaa, mikä on ehdotetun sääntelyn tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu käsittelyn oikeusperuste.

Oikeusministeriön lausunnon johdosta perusteluja on täydennetty muun muassa lisäämällä erillinen jakso kansallisen liikkumavaran käytöstä ja sen asetuksen mukaisesta säännöspohjasta, kuvaamalla sääntelyn yleisen edun mukaisuutta ja oikeasuhteisuutta sekä selostamalla ehdotetun sääntelyn oikeusperustetta.

Tietosuojavaltuutetun toimisto toteaa, että esityksessä ei ole otettu kantaa siihen, miten tulotietojärjestelmä mahdollistaa eri viranomaisien tiedonsaantioikeuksien toteuttamisen siten, että kullekin viranomaiselle luovutetaan kussakin yksittäisessä tilanteessa ainoastaan kysymyksessä olevan käsittelyn kannalta tarpeelliset tiedot. Lausunnon mukaan ehdotuksiin liittyvät henkilötietojen suojan kohdistuvat riskit on aiheellista tunnistaa ja arvioida sekä arvioida tarve tietosuoja-asetuksen 35 artiklan mukaisen tietosuojan vaikutustenarvioinnin toteuttamiselle tai olemassa olevan vaikutustenarvioinnin päivittämiseksi. Esityksessä ei myöskään ole riittävästi kuvattu, millaisia ennakkollisia tai jälkikäteisiä kontrolleja tiedonluovutuksiin liittyy nyt tai olisi ehdotettujen muutosten jälkeen tarkoitettu liittyvän.

Tietosuojavaltuutetun toimiston lausunnon johdosta perusteluja on täydennetty laajentamalla kuvausta tiedonsaantioikeuden toteuttamisesta, tuomalla esiin Tulorekisteriyksikössä jo laadittu tietosuojan vaikutusarvioinnin vireillä oleva päivittäminen ja selostamalla tiedonluovutuksiin liittyviä kontrollitoimia.

Sitä vastoin sen lausunnossa esitetyn seikan varmistaminen, että Tulorekisteriyksikkö lausunnossa edetyllä tavalla varmistaisi kussakin yksittäisessä tapauksessa, että vain kyseisen asian käsittelyn edellyttämät tiedot luovutetaan, ei ole mahdollista. Sanotun tavoitteen saavuttaminen nimittäin väistämättä edellyttäisi sitä, että tietojen luovuttaja jonkinlaisessa käsillä olevaa asiaa koskevassa fiktiiivisessä esikäsittelyssä yhdessä tietoja pyytävän viranomaisen kanssa arvioisi, mitä tietoja juuri kyseisen tapauksen ratkaiseminen edellyttäisi, ottaen huomioon sen kaikki erityispiirteet. Tällaista toimintatapaa ei ole tullut esille esimerkiksi tulotietojärjestelmää koskevan lainsäädännön valmistelun tai järjestelmän toimeenpanon yhteydessä missään viranomaisten välisessä tietojenvaihdossa.

Tietosuojavaltuutetun toimisto pitää lisäksi aiheellisena, että tulotietojärjestelmästä annetun lain rekisterinpitäjän vastuuta koskevan sääntelyratkaisun suhde tietosuojasetuksen mukaisiin vaatimuksiin avattaisiin ja tarvetta lain 4 §:n muuttamiseksi arvioitaisiin.

Rekisterinpitäjän vastuuta, jota koskevaa sääntelyä ei ole muutettu lain voimaantulon jälkeen, koskeva arviointi on tarkoitettu käynnistää kuluvaan syksyn aikana, mutta kyse on siinä määrin eri tavoin laajakantoisesta asiasta, että sitä ei ole mahdollista toteuttaa nyt annetun esityksen yhteydessä.

Muut lausunnonantajat ovat yleisesti kannattaneet ehdotettuja muutoksia, eräin perusteluja koskevin tarkennuksin, joiden johdosta perusteluja on osin täydennetty ja tarkennettu. Rajavartiolaitoksen esikunnan 7.6.2022 antamassa lausunnossa esittämää, ministeriön ja Verohallinnon tietoon vasta nyt tullutta toivetta, että sille säädettäisiin vastaava oikeus tietojensaantiin tulorekisteristä, joka esitysluonnoksessa on ehdotettu Tullille ja poliisille, ei ole voitu tässä yhteydessä ottaa huomioon, vaan asia tulisi arvioida tulotietojärjestelmän kehittämisen myöhemmässä vaiheessa. Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry:n niin ikään lausuntovaiheessa esittämä toive, että työttömyyskassojen tiedonsaantioikeus laajennettaisiin koskemaan myös työttömyyskassan jäsenysshakemuksen käsittelyä varten tarpeellisia tietoja, tulisi samoin arvioida myöhemmin.

6 Säännöskohtaiset perustelut

6.1 Laki tulotietojärjestelmästä

13 § Tiedon käyttäjien oikeus saada tietoja tulotietojärjestelmästä. Pykälän 1 momentin luetteloon tietoja tulotietojärjestelmästä saavista tiedon käyttäjistä lisättäisiin säännökset tietojen luovuttamisesta uusille käyttäjätahoille sekä niistä käyttötarkoituksista, joihin tietoja luovutetaan. Käyttäjien tarvetta saada tulorekisterissä olevia tietoja samoin kuin käyttäjien oikeutta saada näitä tietoja 1 momentin johdantokappaleen edellyttämällä tavalla salassapitosäännösten estämättä muun lain nojalla suorituksen maksajalta tai toiselta tiedon käyttäjältä on kunkin käyttäjätahon osalta kuvattu edellä jaksoissa 2.1.3–2.1.11.

Kunnan ja kuntayhtymän tehtäviin nykyisin kuuluvien 18 ja 19 kohdissa tarkoitettujen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa tarkoitettujen asiakasmaksun ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetussa laissa tarkoitettujen palvelusetelin arvon määrittämisen siirtyessä hyvinvointialueelle myös näiden tehtävien hoitamisen edellyttämä kunnan ja kuntayhtymän tiedonsaantioikeus siirrettäisiin hyvinvointialueelle. Sama koskisi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa säädettyä tiedonsaantioikeutta. Hyvinvointialueen tiedonsaantioikeudesta säädettäisiin momentin 18 kohdassa.

Momentin 18 ja 19 kohdissa nyt säädetyistä kunnan ja kuntayhtymän oikeudesta saada tulorekisteristä tietoja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetussa laissa tarkoitetun asiakasmaksun määräämistä varten ja varhaiskasvatuslaissa tarkoitetun palvelusetelin arvon määräämistä varten säädettäisiin 19 kohdassa.

Momentin nykyisen 23 kohdan säännökset tietojen luovuttamisesta TE-toimistolle, ELY-keskukselle ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskukselle jaettaisiin osin muutettuina kolmeen eri kohtaan.

Momentin 23 kohdassa säädettäisiin tietojen luovuttamisesta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskukselle 1.1.2023 voimaan tulevan jäljempänä selostetun lain 680/2022 mukaisessa laajuudessa ja tietojen luovuttamisesta niille samoin kuin työ- ja elinkeinotoimistoille väliaikaisesti voimassa olevan rekrytointitukikokeilusta annetun lain (20/2022) toimeenpanoa varten säädettäisiin uudessa 23 b kohdassa. Nyt voimassa oleva tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta annetulla lailla 22/2022 muutettu 23 kohta on siinä mainitun rekrytointitukikokeilun väliaikaisuuden vuoksi säädetty olemaan voimassa väliaikaisesti 1.3.2022 – 31.12.2033.

Erillinen väliaikaisesti voimassa oleva 23 b kohta selkeyttää sääntelyä ja helpottaa myöhempien muutosten toteuttamista, kun siitä säädettäisiin erillään pysyväksi tarkoitetuista tiedonsaantioikeuksista. Työ- ja elinkeinotoimistoista rekrytointitukikokeiluun liittyvät tehtävät kuuluvat rekrytointitukikokeilusta annetun lain mukaan Kaakkois-Suomen työ- ja elinkeinotoimistolle, mikä huomioitaisiin sanamuodossa.

Momentin 23 kohtaa on muutettu kahdella 8.7.2022 annetulla 1.1.2023 voimaan tulevalla lailla, joilla mahdollistettiin tietojen luovutus 23 kohdassa tarkoitetuille tahoille julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012) säädetyn muutosturvakoulutuksen toimeenpanoa varten. Näistä tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta annetulla lailla 679/2022 on 13 §:n 1 momentin 23 kohtaa muutettu sellaisena kuin se oli laissa 22/2022, millä huomioitiin rekrytointitukikokeiluun liittyvän muutoksen väliaikainen voimassaolo. Lailla tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta 680/2022 muutettiin 23 kohtaa sellaisena kuin se oli laissa 176/2019, ja se oli tarkoitettu olemaan voimassa lain 22/2022 voimassaolon päätyttyä 31.12.2033, mutta vahvistettiin tulemaan voimaan 1.1.2023 lukien.

Mainitut väliaikaiset lait 679/2022 ja 22/2022 ehdotetaan kumottaviksi (1. lakiehdotus) ja muutosturvakoulutusta koskevat tietojen luovutusta koskevat säännökset sisällytettäväksi nyt muutettavaksi ehdotettuun 23 kohtaan.

TE-toimiston ja ELY-keskuksen tiedonsaantioikeudesta säädettäisiin momentin 25 kohdassa. Niiden tiedonsaantioikeutta laajennettaisiin niille maahanmuuttohallinnon tehtäviin kuuluvalta osin siten, että niille voitaisiin luovuttaa tietoja nykyisten 23 kohdan mukaisten käyttötarkoitusten, joihin sisältyisi myös tietojen käyttö muutosturvakoulutuksen toimeenpanoon, lisäksi ulkomaalaislaissa säädetyn työntekijän ja yrittäjän oleskeluluvan osapäätöstä varten. Palkkaturvain ja merimiesten palkkaturvain mukaiset tehtävät kuuluvat nykyisessä 23 kohdassa mainituista viranomaisista työ- ja elinkeinotoimistolle sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle, ja niiden toimeenpanon edellyttämästä tiedonsaantioikeudesta säädettäisiin niin ikään 25 kohdassa.

Momentin 24 kohdaksi lisättäisiin säännös Maahanmuuttoviraston oikeudesta saada tietoja kohdassa mainituissa neljässä laissa säädettyjen ulkomaalaisen maahantuloa, maastalähtöä ja oleskelua koskevien asioiden käsittelemistä sekä niitä koskevaa päätöksentekoa ja valvontaa varten sekä kansalaisuuslaissa säädettyä kansalaistamisharkintaa varten.

Nykyisten 24 ja 25 kohtien säännökset ulosottoviranomaisen sekä Ahvenanmaan maakunnan sekä sen viranomaisten ja kuntien tiedonsaantioikeudesta siirrettäisiin uusiksi 26 ja 33 kohdiksi.

Momenttiin lisättävän uuden 27 kohdan mukaan tulorekisterin tietoja luovutettaisiin Harmaan talouden selvityksikölle Harmaan talouden selvityksiköistä annetussa laissa tarkoitettujen ilmiöselvitysten laatimiseksi.

Momenttiin lisättävän uuden 28 kohdan mukaan tulorekisterin tietoja luovutettaisiin Tullille tullilainsäädännössä ja esitutkintalaissa säädettyihin Tullin rikostorjuntatehtäviä eli tullirikosten estämistä, paljastamista ja selvittämistä koskevan tehtävän sekä unionin tullikoodeksissa ja tullilaisissa säädetyn Tullin suorittamaa verotusta, verovalvontaa ja verojen perintää koskevan tehtävän suorittamista varten. Tullin rikostorjunnassa tulorekisteritietoja käytetään erityisesti esitutkintalain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen selvittämistä ja rikoslain (39/1889) 10 luvussa tarkoitetun menettämisseuraamuksen määrittämistä varten.

Momenttiin lisättävän uuden 29 kohdan mukaan tulorekisterin tietoja luovutettaisiin poliisille poliisilaisissa ja esitutkintalaissa säädettyjen rikosten estämistä, paljastamista ja selvittämistä koskevien tehtävien sekä sakko- ja rangaistusvaatimuksen antamista varten.

Momenttiin lisättävän uuden 30 kohdan mukaan tulorekisterin tietoja luovutettaisiin valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetussa laissa tarkoitetuille oikeusaputoimistoille ja Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimistolle oikeusapulain 10 §:ssä säädettyjen tehtävien hoitamista varten sekä talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain 1 §:n 1 momentin 2–4 kohdassa säädettyjen tehtävien hoitamista varten.

Momenttiin lisättävän uuden 31 kohdan mukaan tulorekisterin tietoja luovutettaisiin haastemieslaissa säädettyä tiedoksiantotehtävää varten haastemieslain 1 §:ssä tarkoitetuille haastemiehille. Tiedonsaantioikeutta tulorekisteristä ei sitä vastoin oikeusministeriön arvion mukaan ole tarpeellista ulottaa koskemaan haastemieslain 6 §:n 1 momentissa mainittuja muita tiedoksiantoon oikeutettuja, koska tulorekisterin tiedot eivät näissä tilanteissa ole tarpeen tiedoksiannon suorittamista varten.

Momenttiin lisättävän uuden 32 kohdan mukaan tulorekisterin tietoja luovutettaisiin ARA:lle asuinrakennusten ja asuntojen korjausavustuksista annetussa laissa säädettyjen tehtävien hoitamista varten.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tietojen luovuttamisesta yleiselle edunvalvojalle. Nykyinen 2 momentti siirtyisi uudeksi 3 momentiksi.

Uusi momentti on tarpeen 1 momentissa omaksutun sääntelyratkaisun vuoksi. Edunsaajien tiedonsaantioikeudesta ei ole säädetty 1 momentin johdantolauseen edellyttämällä tavalla siten, että edunvalvoja olisi muun lain, tässä holhustoimesta annetussa lain, nojalla oikeutettu salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saamaan luovutettavia tietoja suorituksen maksajalta tai muulta tiedon käyttäjältä.

Momentin mukaan valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetussa laissa tarkoitettulle yleiselle edunvalvojalle luovutettaisiin salassapitosäännösten estämättä niitä tulorekisterin tietoja, joita edunvalvojalla on oikeus saada holhustoimilain 89 §:n 1 momentin nojalla. Tulorekisterissä olevat tiedot ovat tulotietojärjestelmästä annetun lain 2 §:n nojalla salassa pidettäviä eikä holhustoimesta annetussa laissa ole nimenomaisesti säädetty siitä, että edunvalvojalla olisi ”salassapitosäännösten estämättä” oikeus saada tietoja, joihin päämiehellä itsellään olisi

oikeus. Tämän vuoksi momentissa olisi tarpeen erikseen säätää siitä, että tiedot voidaan luovuttaa edunvalvojalle salassapitosäännösten estämättä.

19 § Tulorekisteriyksikön yhteistyöryhmä. Pykälän 4 momentiksi otettaisiin säännös siitä, että Tulorekisteriyksikön yhteistyöryhmä ei käsittele Tulorekisteriyksikölle kuuluvia perustettavaan positiiviseen luottotietorekisteriin liittyviä asioita. Yhteistyöryhmän tehtäviä ei siten perusteettomasti laajennettaisi nykyisestä.

Nykyistä 4 momenttia, joka siirtyisi uudeksi 5 momentiksi, muutettaisiin siten, että yhteistyöryhmän jäsenmäärää kasvatettaisiin viidellä, jolloin jäseniä olisi puheenjohtajan lisäksi nykyisen 12:n sijasta 17. Lisäksi momenttia muutettaisiin siten, että puheenjohtajan tulisi olla valtiovarainministeriön, yhden jäsenen sosiaali- ja terveysministeriön, yhden jäsenen Verohallinnon ja kahden jäsenen Tulorekisteriyksikön nimeämiä, ja että suorituksen maksajatahoja tulisi edustaa ainakin kaksi tahoja nykyisen yhden sijasta. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi, että kaikille jäsenille, joihin myös puheenjohtaja kuuluu, olisi määrättävä varajäsenet samalla tavalla.

21 § Tulotietojärjestelmän toimintaa koskeva raportointi. Tulorekisteriyksikön tehtävien laajetessa positiivisen luottotietorekisterin johdosta pykälän 1 momentissa säädettyä raportointivelvollisuutta rajoitettaisiin siten, että yhteistyöryhmälle laadittava toimintakertomus koskisi vain tulotietojärjestelmän toimintaa. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin vastaavasti siten, että sen mukainen Tulorekisteriyksikön velvollisuus laatia toiminta- ja taloussuunnitelma sekä kehittämissuunnitelma koskisi tulotietojärjestelmää. muutettaisiin vastaavasti siten, että se koskee tulotietojärjestelmää. Pykälän otsikkoa muutettaisiin vastaavasti.

6.2 Laki tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta annettujen lakien kumoamisesta

Lailta kumottaisiin edellä 1 momentin 23 kohdan perustelujen kohdalla selostettu laki 22/2022 ja laki 679/2022, jotka on 8.7.2022 vahvistettu tulemaan voimaan 1.1.2023. Niissä säädetyistä tietojen luovuttamisesta muutosturvakoulutuksen toimeenpanoa varten säädettäisiin 2. lakiehdotuksen 1 momentin 23 kohdassa.

7 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1.1.2023. Ensimmäisen lakiehdotuksen 13 §:n 1 momentin 23 b kohta olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 2033.

8 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Tulorekisterin käyttötarkoituksena on vastaanottaa, tallettaa ja välittää suorituksen maksajien ilmoittamia tulonsaajia koskevia tulotietoja ja muita niihin liittyviä tietoja tiedon käyttäjille lain 13 §:ssä säädettyihin käyttötarkoituksiin. Kysymys on automatisoidusta, keskitetystä ja valtakunnallisesta tietojärjestelmästä tulo- ja etuustietojen ilmoittamista ja edelleen välittämistä varten.

Tulorekisteriin talletetaan henkilötietoja ja siksi ehdotukset tietojen luovuttamisesta uusille tiedon käyttäjille ja uusiin käyttötarkoituksiin ovat merkityksellisiä perustuslain 10 §:n 1 momentin turvaamien yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta.

Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta on säädettävä tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunta on pitänyt aiemmin henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia, mukaan luettuna tietojen luovutettavuus, sekä tietojen säilytysaikaa henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa (PeVL 25/1998 vp). Näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla on tullut lisäksi olla kattavaa ja yksityiskohtaista.

Arvioidessaan tällaista sääntelyä perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että yksityiselämän suojaan kohdistuvia rajoituksia on arvioitava kulloisessakin sääntelyyhteydessä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa (PeVL 14/2018 vp, s. 5 ja siinä viitatus lausunnot). Lainsäätäjän liikkumavaraa henkilötietojen käsittelystä säädettäessä rajoittaa erityisesti se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy perustuslain 10 §:n samassa momentissa turvatus yksityiselämän suojan piiriin. Lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa.

Henkilötietojen suojan ydinalueeseen kuuluu arkaluonteisten tietojen käsittely. Myös tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuihin erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyyn kohdistuu erityisiä rajoituksia. Tulorekisteriin ei talleteta arkaluonteisia tai erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja. Ehdotuksella ei myöskään laajennettaisi tulorekisteriin talletettävien tietojen piiriä nykyisestä.

Perustuslakivaliokunta on kuitenkin kiinnittänyt huomiota arkaluonteisten tietojen käsittelyn lisäksi myös eräisiin muihin valtiosääntöisesti erityisiin käsittelytilanteisiin, joiden osalta sääntelyä on edelleen arvioitava sääntelyn lakitasoisuutta, täsmällisyyttä ja kattavuutta korostaneen käytännön pohjalta. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi tilanteet, joihin liittyy julkisen vallan käyttöä tai jotka ovat muutoin perusoikeusherkkiä sääntelykonteksteja. (PeVL 14/2018 vp, s. ja 6-7)

Perustuslain 10 §:n mukaista suojaa täydentävät ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (Euroopan ihmisoikeussopimus) 8 artiklan mukainen yksityiselämän suoja sekä EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvattu yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa turvattu henkilötietojen suoja. Perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdan mukaan perusoikeuskirjassa tunnustettujen oikeuksien ja vapauksien käyttämisestä voidaan rajoittaa ainoastaan lailla sekä kyseisten oikeuksien ja vapauksien keskeistä sisältöä kunnioittaen. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti rajoituksia voidaan säätää ainoastaan, jos ne ovat välttämättömiä ja vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia. Perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdan mukaan, siltä osin kuin perusoikeuskirjan oikeudet vastaavat Euroopan ihmisoikeussopimuksessa taatuja oikeuksia, niiden merkitys ja ulottuvuus ovat samat. EU:n tuomioistuimen antamat tuomiot määrittävät näiltä osin yksityiselämän ja henkilötietojen suojan keskeistä sisältöä. Samoin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä katsottu kattavan myös henkilötietojen suojan.

Tietosuoja-asetuksen näkökulmasta kyse on asetuksen johdantokappaleen 10 kohdassa tarkoitettua lakisääteisen velvoitteen, yleisen edun vuoksi toteutettavan tehtävän ja rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi säädettävistä henkilötietojen käsittelyä koskevista säännöksistä, joilla asetuksen sääntöjen soveltamista täsmennetään. Vaikka tietosuoja-asetus on kansallisesti suoraan sovellettavaa oikeutta, se jättää eräissä asioissa jäsenvaltioille eräiltä osin kansallista liikkumavaraa. Ehdotuksessa ei hyödynnetä asetuksen suomaa kansallisen liikkumavaran mahdollisuuksia muutoin kuin antamalla ehdotettuja tarkempia säännöksiä asetuksen sallimissa rajoissa.

Uusien käyttäjien ja käyttötarkoitusten lisääminen tulorekisterin käyttäjätahoiksi ei heikennä niitä perusteita, joiden johdosta tietojen käsittely vastaanottamalla, tallettamalla ja välittämällä suoritusten maksajien ilmoittamia tietoja tulotietojärjestelmän kautta tiedon käyttäjille on pidettävä hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta. Kysymys on tietojen käyttäjille säädettyjen lakisäätteisten ja tärkeiden yleisen edun mukaisten tehtävien hoitamiseksi tarvittavien tietojen välittämisestä, joita koskevasta tiedonsaantioikeudesta salassapitosäännösten estämättä on kunkin käyttäjätahon osalta erikseen muualla säädetty.

Kansallisen sääntelyliikkumavaran käyttö ja käsittelyn oikeusperusta

Yleinen tietosuoja-asetus on EU:n säädös, joka on kaikilta osiltaan velvoittava ja jota sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa. EU:n tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin lainsäädäntö on ensisijaista suhteessa kansallisiin säännöksiin oikeuskäytännössä määriteltyjen edellytysten mukaisesti (ks. esim. PeVL 1/2018 vp). Perustuslakivaliokunta on todennut, että sen valtiosääntöisiin tehtäviin ei kuulu kansallisen täytäntöönpanosääntelyn arviointi EU:n aineellisen lainsäädännön kannalta (ks. esim. PeVL 31/2017 vp, s. 4). Perustuslakivaliokunta on kuitenkin esittänyt huomioita EU:n lainsäädännön ja kansallisen lainsäädännön suhteesta. Valiokunta on tulkintakäytännössään pitänyt tärkeänä, että siltä osin kuin EU:n lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. PeVL 25/2005 vp). Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4).

Perustuslakivaliokunta on yleistä tietosuoja-asetusta täydentävää lainsäädäntöä koskevassa lausunnossaan pitänyt perusteltuna tarkistaa aiempaa kantaansa henkilötietojen suojan kannalta tärkeistä sääntelykohteista. Valiokunnan mielestä tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Valiokunnan käsityksen mukaan yleisen tietosuoja-asetuksen sääntely vastaa asianmukaisesti tulkittuna ja sovellettuna myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan määräytyvää henkilötietojen suojan tasoa. Näin ollen erityislainsäädäntöön ei ole yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla enää valtiosääntöisistä syistä välttämätöntä sisällyttää kattavaa ja yksityiskohtaista sääntelyä henkilötietojen käsittelystä. Perustuslakivaliokunnan mielestä henkilötietojen suoja tulee jatkossa turvata ensisijaisesti yleisen tietosuoja-asetuksen ja säädettyjen kansallisen yleislainsäädännön nojalla. (PeVL 14/2018 vp, s. 4)

Perustuslakivaliokunta katsoo myös, että sääntelyn selkeyden vuoksi kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee jatkossa suhtautua pidättyvästi ja rajata sellainen säätäminen vain välttämättömään yleisen tietosuoja-asetuksen antaman kansallisen liikkumavaran puitteissa. Perustuslakivaliokunnan mielestä on kuitenkin selvää, että erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuoja-asetuksenkin edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Tällä seikalla on erityistä merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn osalta. (PeVL 14/2018 vp, s. 5)

Ehdotetuilla säännöksillä tulorekisterin tiedon käyttäjien joukon laajentamiseksi pyritään ennen kaikkea lisäämään tulorekisterissä jo valmiiksi olevista tiedoista saatavia hyötyjä, helpottamaan uusien tiedon käyttäjien muualla laissa säädettyjen tiedonsaantioikeuksien toteuttamista sekä

vähentämään kansalaisille viranomaisasioinnista aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Ehdotettujen säännösten voidaan niille esitetyt perusteet huomioiden katsoa täyttävän vaatimuksen yleisen edun mukaisesta tavoitteesta. Yksityiselämän suojaa ei rajoitettaisi enempää kuin on tarpeen rekisterin käyttötarkoituksen kannalta, eikä ehdotetuilla säännöksillä loukattaisi yksityiselämän suojan ydinaluetta. Ehdotettuja muutoksia on pidettävä välttämättömänä ja oikeasuhteisena toimenpiteenä niillä tavoiteltuun päämäärään nähden, ottaen huomioon tiedon käyttäjien joukon laajentamisella saavutettavat esityksen perusteluissa kuvatut hyödyt.

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettuna käsittelyn oikeusperustana on laki tulotietojärjestelmästä sekä tiedon käyttäjiä koskeva erillislainsäädäntö, johon tulotietojärjestelmästä annetun lain 3 luvussa ja 13 §:ssä on viitattu. Tulotietojärjestelmästä annetun lain 2 luvussa on säännökset rekisterinpitäjästä sekä rekisterin käyttötarkoituksesta, joihin ei tässä yhteydessä ehdoteta muutoksia. Tulotietojärjestelmästä annetun lain 3 luvussa säädetään tulorekisteriin tallettavista tiedoista, joilta osin oikeusperusteena ovat tulotietojärjestelmästä annetun lain säännökset sekä siinä viitatuilla laissa säädetty ilmoittamisvelvollisuudet ja tiedonsaantioikeudet. Myöskään tulorekisteriin talletettavia tietoja koskeviin säännöksiin ei tässä yhteydessä ehdoteta muutoksia vaan uusille tiedon käyttäjille luovutettaisiin niitä tietoja, jotka joka tapauksessa ovat jo valmiiksi olemassa tulorekisterissä. Tulorekisteristä tapahtuvasta tietojen luovuttamisesta on säännökset tulotietojärjestelmästä annetun lain 5 luvussa. Lain 13 §:ssä on säädetty mille tiedon käyttäjille ja mihin käyttötarkoituksiin tietoja voidaan tulorekisteristä luovuttaa. Tiedonsaantioikeuden perustana on aina tiedon käyttäjää koskeva muualla laissa säädetty tiedonsaantioikeus eikä oikeus saada tietoja tulorekisteristä voi koskaan perustua vain tulotietojärjestelmästä annetun 13 §:n säännöksiin. Tulorekisteri ainoastaan toteuttaa keskitetysti tiedon käyttäjän muualla laissa säädetyn oikeuden saada tulorekisterissä olevia henkilötietoja. Tietojen luovuttamista on selostettu tarkemmin seuraavassa kappaleessa.

Tietojen luovuttaminen

Lakiehdotukseen sisältyy viranomaisten salassa pidettävien tietojen luovuttamista ja tiedonsaantioikeuksia koskevaa sääntelyä. Perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, s. 2—3 ja siinä viitatu lausunnot). Valiokunta ei toisaalta ole pitänyt hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (ks. esim. PeVL 19/2012 vp).

Perustuslakivaliokunta on painottanut, että erottelussa tietojen saamisen tai luovuttamisen tarpeellisuuden ja välttämättömyyden välillä on kyse tietosisältöjen laajuuden ohella myös siitä, että salassapitosäännösten edelle menevässä tietojensaantioikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutettu viranomainen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tiedot omaavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan. Mitä yleisluonteisempi tietojensaantiin oikeuttava sääntely on, sitä suurempi on vaara, että tällaiset intressit voivat syrjäytyä hyvin automaattisesti. Mitä täydellisemmin tietojensaantioikeus kytketään säännöksissä asiallisiin edellytyksiin, sitä todennäköisemmin yksittäistä tietojensaantiin pyyntöä joudutaan käytännössä perustelemaan. Myös tietojen luovuttajan on tällöin mahdollista

arvioida pyyntöä luovuttamisen laillisten edellytysten kannalta. Tietojen luovuttaja voi lisäksi kieltäytymällä tosiasiallisesti tietojen antamisesta saada aikaan tilanteen, jossa tietojen luovuttamisvelvollisuus eli säännösten tulkinta saattaa tulla ulkopuolisen viranomaisen tutkittavaksi. Tämä mahdollisuus on tärkeä tiedonsaannin ja salassapitointressin yhteensovittamiseksi (ks. esim. PeVL 7/2019 vp, PeVL 15/2018 vp ja PeVL 17/2016 vp, s. 6 ja siinä viitatu lausunnot).

Lakiehdotuksessa tiedon käyttäjien oikeus saada tulorekisterissä olevia henkilötietoja perustuisi niiden olemassa olevaan muualla laissa säädettyyn tiedonsaantioikeuteen, aivan kuten tulorekisterin nykyistenkin tiedon käyttäjien kohdalla. Tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:ssä ei synnyttäisi yhdellekään tiedon käyttäjälle uusia tiedonsaantioikeuksia vaan tiedonsaantioikeus perustuisi aina muualla laissa oleviin tiedonsaantioikeutta koskeviin säännöksiin. Rekisteristä voitaisiin salassapitosäännösten estämättä luovuttaa tietoja tulorekisterin nykyisten tiedon käyttäjien lisäksi myös ehdotetuille uusille tiedon käyttäjätahoille. Uusien tiedon käyttäjien tiedonsaantioikeus on muualla laissa pääsääntöisesti sidottu luovutettavien tietojen välttämättömyyteen tiedon käyttäjän tehtävän hoitamisen kannalta. Poliisin ja Tullin osalta niiden olemassa olevat tiedonsaantioikeudet eivät kuitenkaan ole kaikilta osin sidottuja tietojen välttämättömyyteen, esimerkiksi poliisilaissa ja rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa on säädetty poliisille ja Tullille oikeus saada niiden tehtävien hoitamisessa tarvittavia tietoja salassapitosäännösten estämättä. Tällöin myös tulorekisteristä tultaisiin luovuttamaan tietoja poliisille ja Tullille sen mukaisesti kuin niiden tiedonsaantioikeudesta on muualla laissa säädetty. Tulorekisteristä olisi kuitenkin aina mahdollista luovuttaa tietoja vain niihin käyttötarkoituksiin, jotka tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n eri kohdissa on erikseen mainittu. Tulorekisteriyksikön toimenpiteitä tulorekisterissä olevien henkilötietojen suojaamiseksi on selostettu edellä jaksossa 4.

Täsmällisyydeltään ja tarkkarajaisuudeltaan ehdotettu sääntely uusien tietojen käyttäjien oikeudesta saada tietoja tulorekisteristä ja näiden tietojen käyttötarkoituksista vastaa tulotietojärjestelmän 13 §:ssä säädettyä tiedon luovutusosoikeuksia koskevaa nykyistä sääntelyä. Perustuslakivaliokunta katsoi hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi tulotietojärjestelmästä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 134/2017 vp) antamassaan lausunnossa, että tulorekisteriä koskeva sääntely on erittäin täsmällistä siihen nähden, että tulorekisteriin ei talleteta erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja. Valiokunnalla ei ollut huomauttamista sääntelyn kattavuuden ja yksityiskohtaisuuden näkökulmasta. (PeVL 49/2017 vp, s. 3–4).

Uusien tiedon käyttäjien siirtyminen nykymuotoisista, usein manuaalista käsittelyä ja siten virhemahdollisuuksia sisältävistä tiedonsiirron menetelmistä uusinta tekniikkaa hyödyntävän tietojärjestelmän käyttöön, ja siihen teknisesti sisäänrakennetun oletusarvoisen tietosuojan piiriin, on omiaan edistämään henkilötietojen suojan toteutumista. Siinä koneelliseen, suojatulla yhteydellä määrämuotoisesti ja määritellyillä käyttöoikeuksilla tapahtuvaan tiedonluovutukseen liittyy myös tulotietojärjestelmän ominaisuuksiin kuuluvia rekisteröidyn asemaa parantavia järjestelyjä, kuten aukoton lokitietojen keräys ja rekisteröidylle helppokäyttöinen mahdollisuus tarkastella tulorekisterin tietojaan sähköisen asiointipalvelun kautta.

Ehdotetut viranomaisen salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevat uudet säännökset ovat hallituksen käsityksen mukaan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisia ja täyttävät perustuslain 10 §:n vaatimukset.

Hallitus katsoo, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksityksessä.

Ponsi

HE 139/2022 vp

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta annetun lain ja tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan laki tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta (679/2022) ja laki tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annettu laki (22/2022).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tulotietojärjestelmästä annetun lain (53/2018) 13 §:n 1 momentin 18, 19, 23, 24 ja 25 kohta, 19 § sekä 21 §:n otsikko ja 1 ja 2 momentti,
sellaisena kuin niistä ovat 13 §:n 1 momentin 18 ja 19 kohta laissa 1206/2020, 13 §:n 1 momentin 23 kohta laissa 680/2022 sekä 13 §:n 1 momentin 24 ja 25 kohta laissa 176/2019, ja
lisätään 13 §:n 1 momenttiin, sellaisena kun se on osaksi laeissa 176/2019, 1206/2020, 922/2021, 539/2022 ja 680/2022, uusi 23 b ja 26–33 kohta ja 13 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, seuraavasti:

13 §

Tiedon käyttäjien oikeus saada tietoja tulotietojärjestelmästä

Tulorekisteriyksikkö välittää ja luovuttaa tulorekisterin tietoja, jotka tiedon käyttäjä on salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä oikeutettu muun lain nojalla saamaan suorituksen maksajalta tai toiselta tiedon käyttäjältä, seuraavasti:

18) hyvinvointialueelle sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992) tarkoitettuna asiakasmaksun määräämistä varten, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetussa laissa (569/2009) tarkoitettuna palvelusetelin arvon määräämistä varten sekä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000) säädetyn tiedonsaantioikeuden toteuttamiseksi;

19) kunnalle ja kuntayhtymälle varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetussa laissa (1503/2016) tarkoitettuna asiakasmaksun määräämistä varten ja varhaiskasvatuslaissa (540/2018) tarkoitettuna palvelusetelin arvon määräämistä varten;

23) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskukselle julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa säädetyn palkkatuen, starttirahan ja muutosturvakoulutuksen toimeenpanoa varten;

23 b) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskukselle sekä Kaakkois-Suomen työ- ja elinkeinotoimistolle rekrytointitutkimuksesta annetun lain (20/2022) toimeenpanoa varten;

24) Maahanmuuttovirastolle ulkomaalaislaissa (301/2004), kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetussa laissa (907/2017), kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä annetussa laissa (908/2017) ja kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetussa laissa (719/2018) säädettyä ulkomaalaisen maahantuloa, maastalähtöä ja oleskelua koskevien asioiden käsittelemistä sekä niitä koskevaa päätöksentekoa ja valvontaa sekä kansalaisuuslaissa (359/2003) säädettyä kansalaistamisharkintaa varten;

25) työ- ja elinkeinotoimistolle sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle 23 kohdassa mainittuihin tarkoituksiin, palkkaturvalain (866/1998) ja merimiesten palkkaturvalain

(1108/2000) toimeenpanoa varten sekä ulkomaalaislaissa säädetyn työntekijän ja yrittäjän oleskeluluvan osapäätöstä varten;

26) ulosottoviranomaiselle ulosottokaareissa (705/2007) tarkoitettua täytäntöönpanoa varten;

27) Harmaan talouden selvitysyksikölle Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetussa laissa (1207/2010) tarkoitettujen ilmiöselvitysten laatimiseksi;

28) Tullille rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja esitutkintalaissa (805/201) säädettyjen tullirikosten estämistä, paljastamista ja selvittämistä koskevan tehtävän hoitamista varten sekä Euroopan Parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 952/2013 unionin tullikoodeksista ja tullilaissa (304/2016) säädetyn verotusta, verovalvontaa ja verojen perintää koskevan tehtävän suorittamista varten;

29) poliisille poliisilaissa (872/2011) ja esitutkintalaissa säädettyjen rikosten estämistä, paljastamista ja selvittämistä koskevien tehtävien hoitamista sekä sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa (754/2010) säädettyä sakko- ja rangaistusvaatimuksen antamista varten;

30) valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetussa laissa (2016/477) tarkoitettulle oikeusaputoimistolle ja Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimistolle oikeusapulain (257/2002) 10 §:ssä säädettyjen tehtävien hoitamista varten sekä talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain (813/2017) 1 §:n 1 momentin 2–4 kohdassa säädettyjen tehtävien hoitamista varten;

31) haastemieslain (505/1986) 1 §:ssä tarkoitetuille haastemiehille mainitussa laissa säädettyä tiedoksiantotehtävää varten;

32) Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukselle asuinrakennusten ja asuntojen korjausavustuksista annetussa laissa (1087/2016) ja valtionavustuslaissa (688/2001) säädettyjen tehtävien hoitamista varten;

33) Ahvenanmaan maakunnalle sekä sen viranomaisille ja kunnille niiden Ahvenanmaan itsehallintolaissa (1144/1991) tarkoitettussa maakuntalaissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi noudattaen, mitä siinä säädetään niiden oikeudesta saada tietoja.

Lisäksi Tulorekisteriyksikkö välittää ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetussa laissa tarkoitettulle yleiselle edunvalvojalle niitä tulorekisterin tietoja, joita edunvalvojalla on oikeus saada holhoustoimilain (442/1999) 89 §:n 1 momentin nojalla.

Mitä 1 momentin 9, 11 ja 16 kohdassa säädetään tietojen luovuttamisesta työtaturma- ja ammattitautilaissa tai maatalousyrittäjän työtaturma- ja ammattitautilaissa säädettyjen tehtävien toimeenpanoa varten, 12 ja 16 kohdassa liikennevakuutuslaissa säädettyjen tehtävien toimeenpanoa varten ja 16 kohdassa sotilastaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetussa laissa tarkoitettua korvausasian ratkaisemista varten, koskee myös tietojen luovuttamista mainituilla laeilla kumottujen lakien mukaisia tehtäviä varten.

19 §

Tulorekisteriyksikön yhteistyöryhmä

Tulorekisteriyksikön toiminnan tukena on yhteistyöryhmä. Yhteistyöryhmä käsittelee tulotietojärjestelmän kehittämissuuntia ja toimintalinjoja sekä suorituksen maksajien, tiedon käyttäjien ja Tulorekisteriyksikön välistä yhteistyötä tulotietojärjestelmän ylläpitoon ja kehittämiseen liittyvissä tehtävissä.

Yhteistyöryhmä käsittelee lisäksi tulorekisteriin ilmoitettavien tietojen ilmoittamisvelvollisuuden laiminlyönnin perusteella Verohallinnon toimivaltaan kuuluvien hallinnollisten seuraamusten ja niiden määräämiseen liittyvien menettelyjen toimivuutta sekä niiden kehittämistarpeita.

Yhteistyöryhmä käsittelee myös muita sellaisia tiedon käyttäjien tehtäviä tai toimintoja, jotka voivat vaikuttaa tulorekisteriin talletettaviin tietoihin ja niiden hyödynnettävyyteen, sekä Tulorekisteriyksikön tehtäviin ja tulotietojärjestelmän toimintoihin liittyviä suunnitelmia.

HE 139/2022 vp

Yhteistyöryhmä ei kuitenkaan käsittele Tulorekisteriyksikölle kuuluvia positiiviseen luottotietorekisteriin liittyviä asioita.

Yhteistyöryhmässä on puheenjohtaja ja enintään seitsemäntoista muuta jäsentä, jotka valtiovarainministeriö nimeää Tulorekisteriyksikön esityksestä määräajaksi, kuitenkin enintään neljäksi vuodeksi. Jäsenistä puheenjohtajan tulee olla valtiovarainministeriön, yhden jäsenen sosi-aali- ja terveysministeriön, yhden Verohallinnon, yhden Kansaneläkelaitoksen, yhden Eläketurvakeskuksen ja kahden Tulorekisteriyksikön nimeämiä. Sen lisäksi ainakin kaksi jäsentä edustaa suorituksen maksajatahoja ja ainakin yksi tulonsaajatahoja. Jokaiselle jäsenelle määrätään varajäsen samalla tavalla.

21 §

Tulotietojärjestelmän toimintaa koskeva raportointi

Tulorekisteriyksikön on vuosittain laadittava tulotietojärjestelmää koskevasta toiminnastaan kertomus yhteistyöryhmälle.

Lisäksi Tulorekisteriyksikkö laatii tulotietojärjestelmää koskevan seuraavaa vuotta käsittävän toiminta- ja taloussuunnitelman sekä seuraavaa kolmea vuotta käsittävän kehittämissuunnitelman.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lain 13 §:n 1 momentin 23 b kohta on voimassa 31 päivään joulukuuta 2033.

Helsingissä 8.9.2022

Pääministeri

Sanna Marin

Valtiovarainministeri Annika Saarikko

2.

Laki

tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tulotietojärjestelmästä annetun lain (53/2018) 13 §:n 1 momentin 18, 19, 23, 24 ja 25 kohta, 19 § sekä 21 §:n otsikko ja 1 ja 2 momentti,
sellaisena kuin niistä ovat 13 §:n 1 momentin 18 ja 19 kohta laissa 1206/2020, 13 §:n 1 momentin 23 kohta laissa 680/2022 sekä 13 §:n 1 momentin 24 ja 25 kohta laissa 176/2019, ja
lisätään 13 §:n 1 momenttiin, sellaisena kun se on osaksi laeissa 176/2019, 1206/2020, 922/2021, 539/2022 ja 680/2022, uusi 23 b ja 26–33 kohta ja 13 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 §

13 §

Tiedon käyttäjien oikeus saada tietoja tulotietojärjestelmästä

Tiedon käyttäjien oikeus saada tietoja tulotietojärjestelmästä

Tulorekisteriyksikkö välittää ja luovuttaa tulorekisterin tietoja, jotka tiedon käyttäjä on salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä oikeutettu muun lain nojalla saamaan suorituksen maksajalta tai toiselta tiedon käyttäjältä, seuraavasti:

Tulorekisteriyksikkö välittää ja luovuttaa tulorekisterin tietoja, jotka tiedon käyttäjä on salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä oikeutettu muun lain nojalla saamaan suorituksen maksajalta tai toiselta tiedon käyttäjältä, seuraavasti:

18) kunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992) ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetussa laissa (1503/2016) tarkoitetun asiakasmaksun määräämistä varten, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetussa laissa (569/2009) ja varhaiskasvatuslaissa (540/2018) tarkoitetun palvelusetelin arvon määräämistä varten sekä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000) säädetyn tiedonsaantioikeuden toteuttamiseksi;

18) *hyvinvointialueelle* sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992) tarkoitetun asiakasmaksun määräämistä varten, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetussa laissa (569/2009) tarkoitetun palvelusetelin arvon määräämistä varten sekä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000) säädetyn tiedonsaantioikeuden toteuttamiseksi;

19) kuntayhtymälle *sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista an-*

19) *kunnalle ja* kuntayhtymälle varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetussa laissa (1503/2016) tarkoitetun asiakasmaksun määräämistä varten ja varhaiskasvatuslaissa

Voimassa oleva laki

tussa laissa tarkoitetun asiakasmaksun määräämistä varten, *sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetussa laissa ja varhaiskasvatuslaissa* tarkoitetun palvelusetelin arvon määräämistä varten *sekä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa säädetyn tiedonsaantioikeuden toteuttamiseksi*;

23) *työ- ja elinkeinotoimistolle, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskukselle julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa säädetyn palkkatuen, starttirahan ja muutosturvakoulutuksen sekä palkkaturvalain (866/1998) ja merimiesten palkkaturvalain (1108/2000) toimeenpanoa varten*;

Ehdotus

(540/2018) tarkoitetun palvelusetelin arvon määräämistä varten;

23) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskukselle julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa säädetyn palkkatuen, starttirahan ja muutosturvakoulutuksen toimeenpanoa varten;

23 b) *elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskukselle sekä Kaakkois-Suomen työ- ja elinkeinotoimistolle rekrytointitutukikokeilusta annetun lain (20/2022) toimeenpanoa varten*;

24) *Maahanmuuttovirastolle ulkomaalaislaissa (301/2004), kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetussa laissa (907/2017), kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä annetussa laissa (908/2017) ja kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetussa laissa (719/2018) säädettyä ulkomaalaisen maahantuloa, maastalähtöä ja oleskelua koskevien asioiden käsittelemistä sekä niitä koskevaa päätöksentekoa ja valvontaa sekä kansalaisuuslaissa (359/2003) säädettyä kansalaistamisharkintaa varten*;

25) *työ- ja elinkeinotoimistolle sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle 23 kohdassa mainittuihin tarkoituksiin, palkkaturvalain (866/1998) ja merimiesten palkkaturvalain (1108/2000) toimeenpanoa varten*

Voimassa oleva laki

24) ulosottoviranomaiselle ulosottokaarella (705/2007) tarkoitettua täytäntöönpanoa varten;

25) Ahvenanmaan maakunnalle sekä sen viranomaisille ja kunnille niiden Ahvenanmaan itsehallintolaissa (1144/1991) tarkoitettussa maakuntalaissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi noudattaen, mitä siinä säädetään niiden oikeudesta saada tietoja.

Ehdotus

sekä ulkomaalaislaissa säädetyn työntekijän ja yrittäjän oleskeluluvan osapäätöstä varten;

26) ulosottoviranomaiselle ulosottokaarella (705/2007) tarkoitettua täytäntöönpanoa varten;

27) Harmaan talouden selvitysyksikölle Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetussa laissa (1207/2010) tarkoitettujen ilmiöselvitysten laatimiseksi;

28) Tullille rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja esitutkintalaissa (805/201) säädettyjen tullirikosten estämistä, paljastamista ja selvittämistä koskevan tehtävän hoitamista varten sekä Euroopan Parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 952/2013 unionin tullikoodeksista ja tullilaissa (304/2016) säädetyn verotusta, verovalvontaa ja verojen perintää koskevan tehtävän suorittamista varten;

29) poliisille poliisilaissa (872/2011) ja esitutkintalaissa säädettyjen rikosten estämistä, paljastamista ja selvittämistä koskevien tehtävien hoitamista sekä sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa (754/2010) säädettyä sakko- ja rangaistusvaatimuksen antamista varten;

30) valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetussa laissa (2016/477) tarkoitettulle oikeusaputoimistolle ja Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimistolle oikeusapulain (257/2002) 10 §:ssä säädettyjen tehtävien hoitamista varten sekä talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain (813/2017) 1 §:n 1 momentin 2–4 kohdassa säädettyjen tehtävien hoitamista varten;

31) haastemieslain (505/1986) 1 §:ssä tarkoitetuille haastemiehille mainitussa laissa säädettyä tiedoksiantotehtävää varten;

32) Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuselle asuinrakennusten ja asuntojen korjausavustuksista annetussa laissa (1087/2016) ja valtionavustuslaissa (688/2001) säädettyjen tehtävien hoitamista varten;

33) Ahvenanmaan maakunnalle sekä sen viranomaisille ja kunnille niiden Ahvenanmaan itsehallintolaissa (1144/1991) tarkoitettussa maakuntalaissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi noudattaen, mitä siinä säädetään niiden oikeudesta saada tietoja.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Mitä 1 momentin 9, 11 ja 16 kohdassa säädetään tietojen luovuttamisesta työtaturma- ja ammattitautilaissa tai maatalousyrittäjän työtaturma- ja ammattitautilaissa säädettyjen tehtävien toimeenpanoa varten, 12 ja 16 kohdassa liikennevakuutuslaissa säädettyjen tehtävien toimeenpanoa varten ja 16 kohdassa sotilastaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetussa laissa tarkoitetun korvausasian ratkaisemista varten, koskee myös tietojen luovuttamista mainituilla laeilla kumottujen lakien mukaisia tehtäviä varten.

19 §

Tulorekisteriyksikön yhteistyöryhmä

Tulorekisteriyksikön toiminnan tukena on yhteistyöryhmä. Yhteistyöryhmä käsittelee tulotietojärjestelmän kehittämissuuntia ja toimintalinjoja sekä suorituksen maksajien, tiedon käyttäjien ja Tulorekisteriyksikön välistä yhteistyötä tulotietojärjestelmän ylläpitoon ja kehittämiseen liittyvissä tehtävissä.

Yhteistyöryhmä käsittelee lisäksi tulorekisteriin ilmoitettavien tietojen ilmoittamisvelvollisuuden laiminlyönnin perusteella Verohallinnon toimivaltaan kuuluvien hallinnollisten seuraamusten ja niiden määräämiseen liittyvien menettelyjen toimivuutta sekä niiden kehittämistarpeita.

Yhteistyöryhmä käsittelee myös muita sellaisia tiedon käyttäjien tehtäviä tai toimintoja, jotka voivat vaikuttaa tulorekisteriin tallettaviin tietoihin ja niiden hyödynnettävyyteen, sekä Tulorekisteriyksikön tehtäviin ja tulotietojärjestelmän toimintoihin liittyviä suunnitelmia.

Lisäksi Tulorekisteriyksikkö välittää ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetussa laissa tarkoitetulle yleiselle edunvalvojalle niitä tulorekisterin tietoja, joita edunvalvojalla on oikeus saada holhoustoimilain (442/1999) 89 §:n 1 momentin nojalla.

Mitä 1 momentin 9, 11 ja 16 kohdassa säädetään tietojen luovuttamisesta työtaturma- ja ammattitautilaissa tai maatalousyrittäjän työtaturma- ja ammattitautilaissa säädettyjen tehtävien toimeenpanoa varten, 12 ja 16 kohdassa liikennevakuutuslaissa säädettyjen tehtävien toimeenpanoa varten ja 16 kohdassa sotilastaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetussa laissa tarkoitetun korvausasian ratkaisemista varten, koskee myös tietojen luovuttamista mainituilla laeilla kumottujen lakien mukaisia tehtäviä varten.

19 §

Tulorekisteriyksikön yhteistyöryhmä

Tulorekisteriyksikön toiminnan tukena on yhteistyöryhmä. Yhteistyöryhmä käsittelee tulotietojärjestelmän kehittämissuuntia ja toimintalinjoja sekä suorituksen maksajien, tiedon käyttäjien ja Tulorekisteriyksikön välistä yhteistyötä tulotietojärjestelmän ylläpitoon ja kehittämiseen liittyvissä tehtävissä.

Yhteistyöryhmä käsittelee lisäksi tulorekisteriin ilmoitettavien tietojen ilmoittamisvelvollisuuden laiminlyönnin perusteella Verohallinnon toimivaltaan kuuluvien hallinnollisten seuraamusten ja niiden määräämiseen liittyvien menettelyjen toimivuutta sekä niiden kehittämistarpeita.

Yhteistyöryhmä käsittelee myös muita sellaisia tiedon käyttäjien tehtäviä tai toimintoja, jotka voivat vaikuttaa tulorekisteriin tallettaviin tietoihin ja niiden hyödynnettävyyteen, sekä Tulorekisteriyksikön tehtäviin ja tulotietojärjestelmän toimintoihin liittyviä suunnitelmia.

Yhteistyöryhmä ei kuitenkaan käsittele Tulorekisteriyksikölle kuuluvia positiiviseen luottotietorekisteriin liittyviä asioita.

Voimassa oleva laki

Yhteistyöryhmässä on puheenjohtaja ja enintään kaksitoista muuta jäsentä, jotka valtiovarainministeriö nimeää Tulorekisteriyksikön esityksestä määrääjäksi, kuitenkin enintään neljäksi vuodeksi. Jäsenistä yhden tulee olla Verohallinnon, yhden Kansaneläkelaitoksen ja yhden Eläketurvakeskuksen nimeämä. Sen lisäksi ainakin yksi jäsen edustaa suorituksen maksajatahoja ja ainakin yksi tulonsaajatahoja.

21 §

Tulorekisteriyksikön toimintaa koskeva raportointi

Tulorekisteriyksikön on vuosittain laadittava toiminnastaan kertomus yhteistyöryhmälle.

Lisäksi Tulorekisteriyksikkö laatii seuraavaa vuotta käsittävän toiminta- ja taloussuunnitelman sekä seuraavaa kolmea vuotta käsittävän kehittämissuunnitelman.

Ehdotus

Yhteistyöryhmässä on puheenjohtaja ja enintään *seitsemäntoista* muuta jäsentä, jotka valtiovarainministeriö nimeää Tulorekisteriyksikön esityksestä määrääjäksi, kuitenkin enintään neljäksi vuodeksi. Jäsenistä *puheenjohtajan* tulee olla *valtiovarainministeriön, yhden jäsenen sosiaali- ja terveysministeriön, yhden* Verohallinnon, yhden Kansaneläkelaitoksen, yhden Eläketurvakeskuksen *ja kahden Tulorekisteriyksikön* nimeämiä. Sen lisäksi ainakin *kaksi* jäsentä edustaa suorituksen maksajatahoja ja ainakin yksi tulonsaajatahoja. *Jokaiselle jäsenelle määrätään varajäsen samalla tavalla.*

21 §

Tulotietojärjestelmän toimintaa koskeva raportointi

Tulorekisteriyksikön on vuosittain laadittava *tulotietojärjestelmää koskevasta* toiminnastaan kertomus yhteistyöryhmälle.

Lisäksi Tulorekisteriyksikkö laatii *tulotietojärjestelmää koskevan* seuraavaa vuotta käsittävän toiminta- ja taloussuunnitelman sekä seuraavaa kolmea vuotta käsittävän kehittämissuunnitelman.

—————
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lain 13 §:n 1 momentin 23 b kohta on voimassa 31 päivään joulukuuta 2033.
—————